

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: Метод проектів як засіб ефективного навчання молодших школярів

Виконала:

Данилейко Любов Миколаївна
013 Початкова освіта

Науковий керівник: кандидат пед.
наук, доц.

Литвинов Андрій Сергійович

Допущено до захисту:

«__» _____ 2023 року

Завідувач кафедри

_____
Дата захисту: «__» _____ 2023 року

Національна оцінка

_____
Кількість балів: ____ Оцінка ECTS ____

Підписи членів комісії:

_____
_____
_____

Глухів 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	8
1.1. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку	8
1.2. Проєктна діяльність як ефективний метод навчання та виховання	18
Висновки до першого розділу	36
РОЗДІЛ 2. ДОСВІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ПО ФОРМУВАННЮ ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	39
2.1. Педагогічні умови використання проєктної діяльності у початковій школі	39
2.2. Сучасний стан використання проєктної діяльності у шкільній практиці	46
2.3. Аналіз результатів дослідження	55
Висновки до другого розділу	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи. Зміни, що відбуваються, зумовили формування нових методів освіти, педагогічних технологій, що мають справу з персональним формуванням особистості, творчою ініціативою, умінням роботи з інформацією.

Для шкіл властиві процеси якісного оновлення змісту освітніх проєктів за рахунок переходу від засвоєння суми знань, умінь та здібностей до пошукової мотивованої самоосвіти учнів та формуванню дослідницької культури учня незалежно від віку та шкільної успішності.

НУШ є новою українською шкільною освітою, спрямованою на розвиток особистості учня з раннього дитинства. Особливості роботи з дітьми початкових класів в НУШ включають: індивідуальний підхід, використання інтерактивних методів, розвиток мовлення, використання інтерактивних засобів навчання, розвиток творчості, залучення батьків.

Всі ці аспекти роботи з дітьми початкових класів в НУШ спрямовані на створення сприятливого середовища для навчання та розвитку дітей, а також на розкриття їхнього потенціалу та розвиток ключових компетентностей.

Чільне місце серед таких методів, знайдених в арсеналі світової педагогічної практики, які займають на сьогоднішній день є метод проєктів. В основу методу проєктів покладено концепцію орієнтованості навчально-пізнавальної роботи школярів на результат, який виходить у процесі вирішення тієї чи іншої практичної, або теоретичної важливої проблеми.

Розробкою проєктної технології займалися такі вчені, як Джон Д'юї, який є її основоположником, його послідовниками були В. Кілпатрік, Е. Коллінгс, Л. Левін. Пізніше цим питанням займалися радянські науковці С. Шацький, В. Шульгін, М. Крупеніна, В. Ігнат'єв, Н. Крупська, український вчений О. Коберник. Вони не лише сформулювали основні засади, схему проєкту, але й обґрунтували ефективність використання проєктної технології у школі.

Сучасні вчені К. Бабій, А. Бахтарова, І. Литвиненко використовують проєктну технологію під час нетрадиційного уроку в школі, Т. Белявцева та П. Лерненг застосовують метод проєктів при формуванні пізнавальної активності учнів, В. Вербицький обґрунтовує проєктну форму навчання і виховання у загальноосвітніх школах та позашкільних закладах, В. Ворона, Л. Семешко розглядають метод проєктів у позакласній роботі, Є. Ксьондзік, Н. Христюк – проєктні технології у роботі з обдарованими дітьми, С. Мартовинець – метод проєктів як організаційна форма навчання, Т. Матвійчик – проблема успіху в проєктній діяльності [2, 33-34].

Дослідженням використання проєктної діяльності в загальноосвітній школі займалися такі вчені як: Є. Єжак, І. Журавська, І. Зайцева, І. Зозюк, І. Кохан, Л. Порохня. Проєктну діяльність учнів на уроках української мови та літератури розглядали Т. Медведєва, В. Півтора, Н. Подранецька, О. Садовнікова, В. Шуляр [5].

Метод проєктів є ефективним та доцільним засобом навчання, особливо в початкових класах в рамках НУШ. Він залучає учнів до активної діяльності, де вони вчаться шляхом вирішення реальних проблем і завдань. Учні самостійно досліджують та вивчають новий матеріал, співпрацюють у команді, аналізують інформацію та представляють результати своєї роботи.

Метод проєктів сприяє розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, комунікаційні вміння, проблемне мислення, творчість, самоорганізація та інші. Учні набувають навички самостійної роботи, розв'язання проблем, критичного мислення та комунікації з іншими людьми.

Крім того, що цей метод є цікавим та захоплюючим для учнів, він також викликає в них мотивацію до навчання. Учні більше залучені до процесу навчання, оскільки вони розуміють, що їхні дії і зусилля є важливими для досягнення результатів проєкту.

Метод проєктів допомагає учням бачити зв'язки між різними предметами і використовувати їхні знання на практиці. Учні можуть застосовувати

математичні навички у процесі вивчення природознавства або літератури, або у циклі занять НУШ.

Учні, які беруть участь в проєктах, навчаються планувати свій час, організувати свою роботу, працювати в команді та бути відповідальними за виконання поставлених цілей.

Загалом, метод проєктів є ефективним і доцільним засобом навчання в НУШ, оскільки сприяє розвитку ключових компетентностей, мотивації до навчання та інтеграції знань учнів. Він сприяє створенню цілісної та практичної освітньої системи.

Використання методу проєктів на уроці «Я досліджую світ» допомагає розвивати у здобувачів освіти наукові уміння, комунікаційні навички, мотивацію та інтерес до навчання, а також сприяє інтеграції знань. Цей метод забезпечує більш практичну та цікаву форму навчання, яка спрямована на розвиток дослідницького мислення та активного навчання.

«Я досліджую світ» як навчальний предмет несе у собі величезний формуючий потенціал: у дитини створюються передумови наукового світорозуміння, їх пізнавальне коло інтересів та здібностей; формуються умови для самопізнання та саморозвитку. Знання, створені у межах даного навчального предмета, мають глибоке індивідуальне значення та безпосередньо об'єднані з практичною частиною життя молодшого школяра.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати, узагальнити та експериментально перевірити роль методу проєктів в системі підготовки молодших школярів.

Об'єкт дослідження – теорія і практика проектної діяльності учнів початкових класів.

Предмет дослідження – використання методу проєктів на уроках «Я досліджую світ» в початковій школі.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз науково-педагогічної літератури з проблематики дослідження.

2. Визначити зміст, завдання і психологічні особливості використання проєктної діяльності у навчанні молодших школярів.

3. Визначити педагогічні умови формування у молодших школярів проєктно-дослідницьких умінь.

4. Дослідити сучасний стан використання методу проєктів у шкільній практиці.

5. Експериментально перевірити ефективність використання методу проєктів на уроках «Я досліджую світ» в початковій школі.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження:

- обґрунтовано актуальність теми дослідження шляхом аналізу науково-методичної літератури, досвіду педагогів-практиків, психолого-педагогічного спостереження, отриманих результатів діагностичного дослідження ефективності використання методу проєктів в початковій школі.

- уточнено педагогічні умови розвитку проєктно-дослідницьких умінь молодших школярів на уроках «Я досліджую світ», стан проблеми використання проєктної діяльності в теорії та практиці початкової школи.

- отримано можливість подальшого розвитку наукових уявлень про сутність проєктної діяльності як засіб ефективного навчання молодших школярів.

Наукова новизна даного дослідження полягає у вдосконаленні організаційних підходів до розвитку проєктно-дослідницьких умінь молодших школярів шляхом використання в освітньому процесі методу проєктів.

Матеріали магістерського дослідження можуть бути використані керівництвом, вчителями початкової школи під час укладання навчально-виховних програм щодо розвитку у здобувачів початкової освіти проєктно-дослідницьких умінь; під час проведення методичних семінарів і курсів підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю використання його результатів для здійснення подальшої науково-

дослідницької роботи за темою «Метод проектів як засіб ефективного навчання молодших школярів».

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми; емпіричні: анкетування, тестування, обсерваційні методи (систематизація і узагальнення даних для визначення суті, принципів і методів розвитку проектно-дослідницьких умінь молодших школярів умінь молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».

Публікації. Основні результати дослідження відображено у публікаціях: Литвинов А.С., Данилейко Л.М. Проектна діяльність як ефективний метод формування ключових компетентностей молодших школярів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Вип. 3. 2023. С. 309–320.

Структура дослідження обумовлена логікою дослідження, його завданнями і складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 70 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює 52 найменування. Додатки на 17 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку

Діти молодшого шкільного віку – це група учнів віком від 6 до 10 років, які щойно почали своє навчання у початковій школі. Цей вік характеризується окремими особливостями і потребує спеціального підходу до навчання і виховання.

Одна з основних особливостей дітей молодшого шкільного віку – це швидкий фізичний і психологічний розвиток. Протягом цього періоду діти швидко зростають, розвивають м'язи і координацію рухів, отримують нові навички і вміння. Вони також починають формувати свою особистість, розвивати свій характер та встановлювати соціальні зв'язки з однолітками [34].

Діти молодшого шкільного віку також мають коротку тривалість уваги. Вони швидко втомлюються і нездатні зосередитися на одному завданні протягом тривалого часу. Це потребує вчителя і батьків постійного стимулювання і підтримки, щоб забезпечити їх участі в навчальному процесі.

Окрім того, діти молодшого шкільного віку відрізняються високою емоційністю. Вони можуть реагувати на незначні події або слова злістю, сумом або радістю. Це вимагає постійної поваги до їхніх почуттів і дотримання позитивного підходу в навчанні та спілкуванні з ними.

Крім того, діти молодшого шкільного віку ще не повністю розвинули своє критичне мислення і мають схильність піддаватися груповому впливу. Це означає, що їхні думки і переконання можуть бути легко під впливом ровесників або суспільства. Це може мати важливе значення у процесі формування позитивних цінностей та моральних засад [25].

Зважаючи на всі ці особливості, діти молодшого шкільного віку потребують особливої уваги і підтримки з боку батьків і педагогів. Забезпечення стабільності, регулярної стимуляції і позитивного підходу в

навчанні, може допомогти розвивати їх потенціал та формувати завзятість до навчання і самодисципліну [9].

Особливості сприйняття у дитини молодшого шкільного віку є складним процесом, оскільки діти в цьому віці ще у процесі формування своїх когнітивних навичок і не мають повного розвитку сприйняття. Деякі особливості цього процесу включають такі елементи (табл. 1.1.).

Табл. 1.1.

Етапи когнітивного розвитку дитини

№	Елементи	Пояснення
1.	Сенсорний досвід.	У дітей молодшого шкільного віку сенсорний досвід грає важливу роль у сприйнятті і розумінні світу. Вони поглинають інформацію через зорове, слухове, дотикове, запахове і смакове сприйняття. Це означає, що їх розуміння світу залежить від того, як вони сприймають інформацію через свої чуття.
2.	Конкретне мислення.	У дітей молодшого шкільного віку мислення ще переважно конкретне. Вони сприймають інформацію переважно в контексті конкретних об'єктів і ситуацій, абстрактні поняття для них можуть бути складні для розуміння.
3.	Звернення уваги на деталі.	Діти цього віку можуть зосереджуватися на окремих деталях об'єкта чи ситуації, а не на цілісному змісті. Вони можуть не помічати важливі деталі, які не є виразними або очевидними.
4.	Вплив емоцій	Емоції можуть впливати на сприйняття дитини молодшого шкільного віку. Вони можуть бути схильні до сприйняття інформації залежно

		від свого настрою або емоційного стану.
5.	Обмежений обсяг уваги.	У дітей молодшого шкільного віку обсяг уваги ще обмежений, і вони можуть швидко втомлюватися від тривалого сприйняття інформації.

З метою покращення сприйняття у дитини молодшого шкільного віку можна використовувати такі підходи:

- Використання сенсорних матеріалів. Включення до навчання матеріалів, які допомагають дитині відчувати та досліджувати об'єкти через різні чуття (наприклад, пісок, глина, кольорові предмети тощо).

- Візуальна підтримка. Використання візуальних засобів, таких як ілюстрації, схеми, діаграми допомагають сприйняттю інформації.

- Використання ігрових методів. Включення елементів гри у навчальний процес допомагає дитині активніше сприймати і розуміти матеріал.

- Поступова складність. Потрібно розпочинати навчання зі зрозумілих і простих завдань, поступово переходячи до складніших концепцій, щоб дитина мала змогу усвідомлювати [21, 111-112].

Формування інтересу до змісту навчання у дітей молодшого шкільного віку є важливим завданням для вчителя і батьків. Особливо в цьому віці, коли діти тільки починають відкривати світ знань, важливо робити навчання цікавим, захоплюючим і стимулюючим.

Одним з ключових факторів формування інтересу є використання методів і форм навчання, що враховують індивідуальні особливості дітей. Важливо підібрати такі завдання і матеріали, які відповідають рівню розвитку, інтересам і потребам кожної дитини. Наприклад, можна використовувати ігрові методики, конкурси, рольові ігри, проєкти, які дозволяють дітям активно діяти, спілкуватися і вирішувати проблеми у процесі навчання.

Також важливо забезпечити наявність різноманітності і доступності навчальних матеріалів і ресурсів. Для цього можна використовувати ілюстрації,

картинки, відео, аудіоматеріали, розмовні методики, які допоможуть зробити навчальний матеріал більш цікавим і зрозумілим для дітей. Крім того, важливо враховувати актуальні інтереси дітей – використовувати приклади і завдання, які стосуються їхнього оточення, хобі, захоплень.

Також важливим чинником є використання позитивних посилянь і мотиваційних стимулів. Похвала, визнання успіхів і досягнень, нагороди, вітання за старання та зусилля, можуть стати потужними джерелами мотивації і зацікавленості дітей у навчанні. Важливо надавати дітям можливість відчуття своєї важливості і успішності.

Крім того, важливо створювати позитивну атмосферу в класі і дома, де навчається дитина. Багато дітей бувають боязкі і не впевнені у своїх здібностях, тому важливо створювати довірливі та сприйнятливі умови. Очікування успіху та підтримка з боку батьків і вчителя можуть значно покращити мотивацію дітей до навчання.

У цілому, формування інтересу до змісту навчання дітей молодшого шкільного віку вимагає постійного вдосконалення методів і підходів. Важливо знаходити нові способи зацікавити дітей і надати їм можливість відчувати радість від отримання знань і розвитку [24].

Найбільш характерна риса сприйняття цих учнів – його мала диференційованість, де роблять неточності та помилки у процесі диференціювання сприйняття подібних об'єктів. На початку молодшого шкільного віку сприйняття недостатньо диференційовано, через це дитина іноді плутає схожі за написанням букви та цифри (наприклад, 9 та 6 або літери Я та R). Хоча вона може цілеспрямовано розглядати предмети та малюнки, їм виділяються, так само як і в дошкільному віці, найбільш яскраві властивості, що «кидаються в очі» – в основному, колір, форма та величина. Якщо для дошкільнят характерно аналізуюче сприйняття, то до кінця молодшого шкільного віку, при відповідному навчанні, з'являється сприйняття, що синтезує [25].

Ці особливості необхідно враховувати у процесі спілкування з дитиною та її розвитку. Вікові стадії сприйняття:

- 2-5 років – стадія перерахування предметів на картині;
- 6-9 років – опис картини;
- після 9 років – інтерпретація побаченого [29, 43-44].

Діти молодшого шкільного віку, як правило, перебувають у періоді активного розвитку і формування особистості. Основні психологічні особливості дітей цього віку включають:

1. Потреба у розумових стимулах. Діти молодшого шкільного віку зацікавлені у розв'язуванні завдань та здобутті знань. Вони відчують потребу задовольняти розумові інтереси і відкривати нове.

2. Пізнавальна активність: Діти цього віку є досконалими натхненниками та багато цікавляться оточуючим світом. Вони задають багато запитань, експериментують і досліджують світ навколо себе.

3. Емоційна вразливість. Діти молодшого шкільного віку часто відчують сильні емоції та реагують на них дуже інтенсивно. Вони можуть швидко відчувати радість, сум, образливість або страх.

4. Соціальна взаємодія. Діти цього віку розвивають навички соціальної взаємодії з ровесниками. Вони здатні спілкуватись, обговорювати та вирішувати конфлікти у межах школи та родини.

5. Фантазія та творчість. Діти цього віку мають багату уяву та фантазію. Вони люблять творити історії, гратися у рольові ігри та використовувати свою творчість для вирішення завдань.

6. Фізичний розвиток. У дітей молодшого шкільного віку спостерігається активний розвиток рухових навичок і вправності. Вони активно беруть участь у фізичних іграх, займаються спортом та мають велику енергію [32].

Дитяча увага в молодшому шкільному віці залишається недостатньо стабільною і концентрованою, оскільки діти ще не повністю розвинули свої когнітивні навички. Особливості розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку включають наступні моменти (табл.. 1.2).

Особливості розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку

№	Моменти	Характеристика
1.	Короткочасна увага	Діти цього віку мають обмежену тривалість уваги, їм важко зосередитися на одному завданні протягом тривалого часу. Вони можуть швидко втомлюватися і знаходити відволікаючі фактори.
2.	Відволікання	Дітям молодшого шкільного віку важко ігнорувати зовнішні подразники і вони легко схильні до відволікання. Це може стати проблемою під час занять, коли вони можуть просто втрачати інтерес до вчителя або навчального матеріалу.
3.	Селективна увага	У дітей цього віку може бути складністю злити окремі деталі в єдину картину або виділити головне ігноруючи незначущі елементи. Вони можуть дивитися на окремі деталі чи частини об'єкта, але не бачити цілісний зміст.
4.	Розподілення уваги	Діти молодшого шкільного віку мають важкості з розподіленням уваги між кількома завданнями або об'єктами одночасно. Вони можуть виявляти затримку або помилки при переключенні з одного завдання на інше.
5.	Розвиток вольового керування увагою	У дітей молодшого шкільного віку ще не повністю сформоване вольове керування увагою. Їм досить важко свідомо регулювати свою увагу відповідно до завдання або інструкцій.

Для розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку можна використовувати такі підходи:

- Структурованість. Забезпечення структурованості і організації в навчальному середовищі допоможе дітям зосередитися на завданні.

- Використання ігрових методів. Включення ігрових елементів у навчання допоможе зберегти інтерес дітей і збудувати позитивну асоціацію з навчанням.

- Багатошаровість. Завдання, які мають кілька елементів або рівнів складності, допоможуть розвивати розподілення уваги і вольове керування.

- Оптимальна тривалість уроків: Необхідно враховувати коротшу тривалість уроків і часті перерви в роботі, щоб допомогти учням зберегти концентрацію [34].

Пам'ять є однією з ключових когнітивних функцій, яка розвивається протягом усього життя. У дітей молодшого шкільного віку пам'ять підлягає особливим змінам і має свої вікові особливості. Основні характеристики пам'яті дітей молодшого шкільного віку такі:

1. Обмежена ємність пам'яті. Діти цього віку ще не розпоряджаються такою великою ємністю пам'яті, як у дорослих. Вони здатні запам'ятовувати обмежену кількість інформації і швидко забувають, якщо не повторюють і не закріплюють отриманий матеріал.

2. Зміни в механізмах пам'яті. У дітей молодшого шкільного віку спостерігається перехід від сенсомоторної пам'яті до вербальної пам'яті. Це означає, що вони починають використовувати мову для запам'ятовування і відтворення інформації.

3. Відсутність стратегій запам'ятовування. У дітей молодшого шкільного віку ще недостатньо розвинуті стратегії запам'ятовування, такі як організація матеріалу, пов'язування знань і структурування інформації. Вони часто запам'ятовують фрагментарні частини і не здатні об'єднати їх в цілісну картину.

4. Запам'ятовування за допомогою сенсорних вражень. У дітей молодшого шкільного віку сенсорна пам'ять грає важливу роль. Вони запам'ятовують інформацію, яка супроводжується візуальними, слуховими чи

кінстетичними враженнями. Рухи, зображення, звуки можуть значно полегшити запам'ятовування.

5. Пізнавальна пам'ять. Діти цього віку здатні запам'ятовувати та використовувати знання для вирішення завдань. Вони можуть згадати попередні досвіди, застосовувати раніше засвоєні правила і стратегії.

Варто зазначити, що особливості пам'яті у дітей молодшого шкільного віку є проміжними стадіями розвитку і поступово змінюються зі зростанням дитини. Вихователі і батьки можуть сприяти розвитку пам'яті, надаючи дітям можливості постійно тренувати свою пам'ять, використовуючи ігри, ребуси, логічні завдання та інші методики [41].

Уява є важливим когнітивним процесом, який розвивається у дітей молодшого шкільного віку. Варто виділити такі особливості уяви у такому віці:

1. Живописні уявлення. Діти цього віку мають тенденцію мислити візуально і мають багатий внутрішній світ. Вони можуть уявляти різні сцени, персонажів, казкові світи і грати ролі у межах уявної гри.

2. Трансформація реальності. У дітей молодшого шкільного віку спостерігається здатність до трансформації реального світу в умисних іграх і художніх творах. Вони можуть зображувати нереальні ситуації, фантазійні персонажі і створювати власні історії.

3. Егоцентричність уяви. У дітей молодшого шкільного віку уява зазвичай пов'язана з їхнім власним досвідом і переживаннями. Вони можуть проєктувати свої власні почуття і емоції на інших персонажів чи ситуації.

4. Поступове розширення меж уяви. З віком уява у дітей розширюється і стає більш складною. Вони починають уявляти реальність з різних точок зору, а також вміють придумувати місцевості і деталі вигаданих історій.

5. Контекст уяви. Уява дітей молодшого шкільного віку може бути контекстом навколишнього середовища, сюжетами казок, книжками, фільмами та іншими візуальними стимулами.

Розвиток уяви у дітей молодшого шкільного віку може бути шляхом включення їх у творчі активності, які стимулюють вільне мислення і уяву.

Варто надавати можливості дітям для самовираження через розповіді, малюнки, театралізовані вистави або конструювання. Також варто пропонувати різноманітні літературні та художні твори, які сприяють розширенню світогляду і творчої уяви дитини [45].

Домінуючою функцією у молодшому шкільному віці стає мислення. Шкільне навчання будується таким чином, що словесно-логічне мислення отримує переважний розвиток.

Діти молодшого шкільного віку, зазвичай мають свої особливості мислення, які відрізняють їх від дорослих. До основних особливостей мислення у дітей молодшого шкільного можна віднести такі:

1. Конкретність. Молодші школярі здатні мислити тільки про конкретні об'єкти і події, вони не здатні розглядати абстрактні поняття і ідеї.

2. Егоцентризм. Діти цього віку мають тенденцію сприймати світ навколо себе з власної перспективи і не розуміють, що інші люди можуть мати відмінну точку зору або думати по-іншому.

3. Операції конкретних дій. Молодші школярі володіють обмеженим набором вмінь і стратегій мислення, навчених у школі, і вони використовують ці обмежені набори для розв'язання проблем.

4. Мислення узагальнено. Діти цього віку починають розвивати здатність розрізняти або зіставляти об'єкти і події, групуючи їх за певними ознаками.

5. Фантазія і креативність. Діти молодшого шкільного віку мають багату фантазію і творчий потенціал, їм подобається вигадувати ігри, розповідати історії та експериментувати з ідеями.

6. Зацікавленість довколишнім світом. Діти у цьому віці починають більш цікавитися світом навколо себе. Вони задають багато питань, спостерігають, починають розуміти причинно-наслідкові зв'язки.

Враховуючи ці особливості, важливо надавати дітям молодшого шкільного віку можливості для творчого та логічного мислення, стимулювати їх фантазію та креативність, сприяти розвитку їхнього потенціалу та розширенню кругозору.[6].

З'являється новий рівень самосвідомості – усвідомлення себе як хлопчика, сина, партнера з гри, а й як друга, учня, однокласника. У дитини з'являється усвідомлення свого соціального «Я», тобто себе в суспільстві. Соціальну ситуацію розвитку можна простежити на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Соціальна ситуація розвитку

Тому важливо, як він спілкується з оточуючими та як вони спілкуються з ним. Особистість 7-річної дитини, що формується, набуває так звану внутрішню позицію, яка зберігається на все життя і визначає поведінку людини, її діяльність, а також її ставлення до оточення та самого себе. Внутрішня позиція формується в залежності від того, яка сама дитина, яке місце вона займає в оточенні та яке це оточення. Передумовами переходу дитини на наступний віковий етап багато в чому пов'язаний із психологічною готовністю дитини до школи, складовими компонентами психологічної готовності до школи є:

1. Інтелектуальна готовність (або ширше – готовність пізнавальної сфери).
2. Особиста (у тому числі, мотиваційна).
3. Соціально-психологічна готовність.
4. Готовність емоційно-вольової сфери [8].

Дуже часто претензії батьків дитини не збігаються з розвитком дитини, з її реальними психологічними можливостями. В цьому випадку внутрішньо-особистісні проблеми дитини загострюються. Іноді це призводить до невротичних порушень особи дитини. Щоб зрозуміти і запобігти негативним наслідкам проводиться «Методика батьківських оцінок та домагань» [2].

Отже, з метою активізації розвитку у школярів умінь та навичок самостійності та саморозвитку усе більш актуальним в освітньому процесі стає використання в навчанні прийомів та методів, які передбачають застосування знань у незнайомій ситуації (включають вправи з елементами пошукової й дослідницької діяльності, з елементами творчості). А це передбачає пошук нових форм та методів навчання.

Останніми роками цю проблему у початковій школі намагаються вирішувати через організацію проєктної діяльності, мета якої – залучити учнів до активного навчання, допомогти розвитку навчально-пізнавальних умінь і навичок, навчити їх вчитися. Використання проєктної діяльності на уроках з дітьми в початковій школі є дуже цінним і ефективним педагогічним засобом. Цей підхід дає можливість активізувати навчальний процес, сприяє розвитку творчих здібностей учнів, формує необхідні навички і компетенції для сучасного життя.

1.2. Проєктна діяльність як ефективний метод навчання та виховання

Важливим чинником становлення та розвитку успішної та конкурентної держави є ефективне виховання молодого покоління. Його результативність великою мірою залежить від того, наскільки різноманітні форми і методи виховної та навчальної роботи стимулюють якісний розвиток навичок самоорганізації та самоуправління учнів.

Насамперед варто говорити не лише про кількість здобутих та засвоєних знань та навичок, а також і про практичні навички їх застосування в різноманітних життєвих ситуаціях. Результати педагогічних досліджень дають

зможу стверджувати, що великого значення набуває соціальний досвід – отримання соціальних навичок через активну участь у суспільному житті [11].

Набути відповідного досвіду та вмінь учням допомагає проєктна методика навчання у компетентісно-орієнтованій системі освіти, що виступає інструментом, який створює передумови для розвитку основних компетентностей школярів (зокрема: соціальної, культурної, інформаційної, комунікативної та інших) і самостійності учнів на шляху освоєння нового, стимулюючи їх допитливість та наявний творчий потенціал.

Проєктна методика нині визнана, як ефективна виховна технологія формування тих якостей, характеристик, компетентностей, які сприяють формуванню успішної людини та громадянина. Вона дає змогу забезпечувати досягнення основної мети освітньої системи – інтелектуальний та моральний розвиток особистості, розвиток та формування критичного і творчого мислення, вміння критично обробляти інформацію [14].

Метод проєктів у освітній технології є сукупністю навчально-пізнавальних прийомів, під час використання яких школярі набувають знання та навички у процесі планування і самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковими обговоренням та презентацією отриманих результатів. Проєктна технологія ґрунтується на позиції педагогіки прагматизму, це дозволяє реалізовувати принцип «навчання за допомогою діяльності», де діяльність виступає у якості творчої та активної роботи учня [19, 47-48].

Проєктна діяльність також є одним з ефективних методів громадянського виховання учнів. Її суттєвими перевагами є те, що учні навчаються у мікросоціальному середовищі, і отримавши практичні навички, мають змогу перевірити теоретичні висновки на практиці. Така діяльність може здійснюватися як і у процесі навчання, так і у спеціально організованій позакласній та позашкільній роботі учнів. Це, насамперед, колективна робота учнів, об'єднаних у групи, де вони вирішують завдання у відповідності до цілі та мети проєкту. Важливо стежити за тим, щоб об'єднання відбувалося на основі спільних інтересів. Необхідною умовою для досягнення мети проєкту є

добровільна участь учнів у проєктній діяльності. Принцип добровільності ґрунтується на мотиваційних імпульсах конкретного учня, дозволяє ефективно використовувати творчий та інтелектуальний потенціал кожного учасника команди, який задіяний у реалізації проєкту. Група загалом несе відповідальність за досягнення спільних цілей, а кожен учасник відповідає за свою частину роботи. Для виконання завдань група повинна обрати такий спосіб, який дозволяє враховувати і оцінювати індивідуальний внесок у результат кожного члена групи [27, 100-103].

Окрім цього, процес успішної реалізації проєкту у спектрі позакласної виховної роботи передбачає об'єднання спільних зусиль учнів, батьків, вчителів, за потреби інших установ та організацій.

Для ефективної реалізації проєктної діяльності необхідно проводити підготовку як вчителям, так і учням. Попередня підготовка учнів відіграє головну роль у реалізації окремо взятого проєкту. Початковий етап роботи має ціллю набуття необхідних знань і вмінь. Саме тому організація проєктної діяльності зазвичай передбачає проведення навчальних занять-тренінгів. З цією метою вчителі організують низку заходів: навчальні заняття, тренінги, ігри, бесіди та ін.

Метою таких занять є формування в учнів вміння визначати проблеми, які варто порушити, формування навичок роботи з різними доступними джерелами інформації; ознайомлення з типами інформаційних потоків для виокремлення важливих постачальників необхідної інформації з конкретної проблеми дослідження; розвиток вміння систематизувати, узагальнювати, класифікувати та критично осмислювати здобуту інформацію щодо обраної проблеми, створювати реферативні, оглядові та аналітичні документи [30].

На таких заняттях учні набувають навичок планування власної роботи та прогнозування її результатів. Важливе значення у процесі проєктної діяльності відводиться також підготовці учнів до презентації результатів проєкту, тобто вміння виділяти найголовніше в роботі, відбирати найважливіші матеріали для оприлюднення, чітко та лаконічно висловлювати свої думки. Продуктивна

реалізація проєкту неможлива без попередньої підготовки учнів, набуття ними необхідних знань та вмінь.

Проектна діяльність у системі позакласної виховної роботи, поділяється на три етапи: початковий, основний, заключний. На початковому етапі учень або група учнів обирає проблему; планує свою діяльність; прогнозує її результати; розподіляє обов'язки. Основним етапом проєктної діяльності передбачається: системне дослідження проблеми; збір і опрацювання отриманої інформації; вирішення проблеми. Заключним етапом є підготовка учня або групи учнів до презентації проєкту; аналіз роботи над проєктом; підведення підсумків; представлення результатів своєї діяльності перед аудиторією; оцінка проєктної діяльності [37, 45-47].

Під час вибору проблеми необхідно враховувати певні чинники: її актуальність; перспективність вирішення проблеми; реальність і законність процесу вирішення проблеми. Етап обговорення та вибору проблеми дослідження є досить відповідальним, адже його результати впливають на подальшу реалізацію проєкту. Важливо акцентувати увагу на тому, що вибір теми має здійснюватись безпосередньо учнями та бути підтриманим більшістю учасників проєкту.

Отже, проєктні технології в навчальному процесі (project-based learning) стають дедалі більш затребуваними, оскільки є надзвичайно ефективним та цікавим методом викладання та навчання. Педагогічні дослідження вказують на той факт, що після його впровадження в учнів значно покращується мотивація до навчання. Також така форма роботи є допоміжною в процесі реалізації програми ранньої профорієнтації школярів.

Згідно з визначенням Buck Institute for Education, проєктне навчання є методом, навчання за яким призводить до отримання учнями потрібних знань та навичок шляхом самостійного опанування ними заданої теми та представлення результатів дослідження.

На думку дослідників, навчання на основі проєкту передбачає:

- застосування учнями знань та навичок з метою вирішення реальних проблем реального світу;
- підвищення рівня відповідальності учнів за виконання певного обсягу роботи;
- виконання вчителями ролі тренера та фасилітатора дослідження, а також проведення рефлексій;
- роботу учнів у парах та/або групах [48].

Така форма навчальної діяльності передбачає залучення учнів до набуття та систематизації знань, формування власних поглядів. Проектна діяльність розвиває навички критичного мислення, спілкування, співпраці, синтезу в умові обмеження часових рамок та визначеної мети.

Оскільки навчання – це свого роду соціальна активність, яка реалізовується в рамках учнівських груп, шляхом реалізації методів проектного навчання учні мають змогу використовувати не лише набуті знання з окремих навчальних дисциплін, а й вчитися вести переговори, обговорювати та приймати спільні рішення, нести відповідальність за них та разом рефлексувати над результатами роботи [31].

Проектна діяльність дає можливість вчителям побачити учнів у іншому ракурсі, допомогти їм розвинути свої здібності, що інколи неможливо зробити на традиційному уроці. Окрім цього, метод проектного навчання завжди реалізовується через міждисциплінарні зв'язки, що виходять за рамки програми одного предмету. Це суттєво розширює можливості вчителя, а учні виконують завдання, у процесі вирішення яких набувають практичних навичок, непередбачених в теоретичній частині навчального процесу.

Навчання відбувається природним шляхом, ненав'язливо, адже ціллю є не вивчення, а виконання завдання, отримання результату, що є цінною мотивацією.

«Проектна наука – це захопливий спосіб вивчати навколишній світ. Зосереджуючи увагу на основних ідеях разом із практикою та перехресними поняттями, класні кімнати стають навчальними середовищами, де викладачі й

студенти беруть участь у моделюванні та проведенні досліджень, формуванні та обговоренні гіпотез, що підтверджуються доказами й міркуваннями»[28].

До переваг проєктного навчання для молодших школярів можна віднести:

– традиційний клас трансформується у відкритий навчальний простір, в якому учні самі собі задають темп;

–у процесі виконання проєкту школярі відчувають та реалізують потребу до самонавчання та самовдосконалення;

– учні мають можливість самостійно проходити всі етапи створення проєкту: від вибору ідеї, створення моделей майбутнього продукту до стадії реалізації [20].

Позитивними перевагами для вчителів можуть бути:

– надання вчителям можливості проєктування та реалізації позитивних стосунків з учнями за умов нової форми навчального процесу;

– підбір учням ролей, які підкреслюють їх індивідуальність і талант.

Звичайно, на фоні переваг існує також ймовірна небезпека застосування даного методу – ризик невиконання навчальної мети, безрезультативність. Проте, такого варіанту можливо уникнути, при умові детального планування процесу [1, 105-106].

Основним, на нашу думку, у плануванні навчального проєкту є:

1. Визначення навчальних цілей.
2. Планування «що» та «як», а не «коли».
3. Планування способів публічної презентації результатів виконаного проєкту.

Проєктна діяльність є ефективним методом навчання та виховання, оскільки вона сприяє розвитку різних компетентностей учнів, стимулює творчий підхід до вирішення проблем, розвиває комунікативні навички та співпрацю.

Під час проєктної діяльності учні мають можливість самостійно обирати тему проєкту та визначати його цілі, що сприяє їхній активній участі у процесі

навчання. Вони вчаться організувати свій час, планувати та координувати роботу групи, здійснювати пошук та аналіз інформації [13, 9-10].

Проектна діяльність також сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Вона вимагає використання нетрадиційних методів та підходів, пошуку інноваційних рішень. Учні навчаються мислити креативно, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем.

Використання у педагогічній роботі методів проектної діяльності передбачає трансформацію ролі вчителя, який тепер стає організатором проектної діяльності. Визначаючи роль та місце учителя в процесі організації проектної діяльності учнів молодших класів, можна визначити систему його дій:

- обрання потрібного рівня проведення дослідження залежно від ступеню розвитку мислення школяра;
- поєднання індивідуальних та колективних форм проведення досліджень на уроці та поза ним;
- формування проблемних ситуацій, які залежать від рівня, цілі дослідження, його ролі в структурі уроку [15, 112].

Вчитель виконує роль не лише інтерпретатора науки та носія нової інформації, але і вмілого організатора систематичної самостійної пошукової діяльності школярів з отримання знань, набуття вмінь та навичок і засвоєння способів розумової діяльності.

Роль вчителя під час виконання проектів змінюється залежно від етапу роботи над проектом. Проте на кожному з цих етапів педагог виступає фасилітатором, тобто помічником. Він не передає знання, а забезпечує мисленнєву, пошукову діяльність школяра з використанням:

- консультування. У процесі моделювання різних ситуацій, трансформації освітнього середовища учитель зацікавлює та спонукає учнів до постановки запитань, роздумів, самостійного оцінювання діяльності. Під час реалізації проектів учитель виступає консультантом, якому варто утримуватися від підказок, навіть коли зрозуміло, що учні «щось роблять не так»;

– мотивації. Високий рівень мотивації є основою успішної роботи над проєктом. Під час роботи вчителів варто дотримуватися принципів, які розкривають перед учнями ситуацію проєктної діяльності як ситуацію вибору і свободи самовизначення;

– фасилітування. Допомога учням в процесі роботи над проєктом виражається не в передаванні знань і навичок, які можуть бути реалізовані у проєктній діяльності, а в тому, що їх мінімальний набір учень засвоює на уроках, які передують роботі над проєктом; інші необхідні факти учень отримує, працюючи над збором інформації на всіх етапах проєкту. Вчитель також не використовує оціночну форму для обговорення недоліків чи помилок в діях учнів, на хибності проміжних результатів. Вчитель провокує на запитання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделювання різних ситуацій;

– спостереження. Спостереження, яке проводить вчитель, спрямоване на отримання такої інформації, яка дозволить учителю в майбутньому продуктивно працювати під час консультування, і стане основою його дій з оцінювання рівня сформованості компетентностей учнів [19].

Роль учнів в освітньому процесі зазнає трансформації в роботі над проєктом: вони є активними його учасниками, а не пасивними спостерігачами. Тобто учень стає суб'єктом діяльності. При цьому школярі вільні у виборі способів і видів діяльності для досягнення поставленої мети. Їм ніхто не нав'язує методів роботи.

Кожен з учнів має право: не брати участі в жодному з поточних проєктів; брати участь одночасно в кількох проєктах; у будь-який момент почати новий проєкт.

Роль учня під час виконання проєкту також змінюється залежно від етапів роботи. Але на всіх етапах здобувач освіти:

– вибирає (приймає рішення). Варто пам'ятати, що даючи право вибору, вчитель не лише мотивує учня, а й формує в нього почуття причетності. Вибір

повинен закріплюватися у свідомості учня як усвідомлений процес прийняття відповідальності.

– вибудовує систему взаємовідносин з однокласниками, учителем. Мова йде не лише про участь у командній роботі. Взаємодія з учителем дає змогу освоїти ще одну роль. Вихід за межі школи з метою пошуку інформації або для її перевірки змушує вступати у контакт із дорослими та однолітками з нової позиції. Стосовно дорослих людей відбувається перехід із позицій соціальної інфантильності на позиції взаємної співпраці.

– оцінює. На кожному етапі виникають різні схеми оцінювання. Учень оцінює інформацію з позиції її користі для проекту, запропоновані ідеї з позиції їх реалістичності. Також він оцінює продукт своєї роботи і себе в процесі цієї роботи. З метою навчання школярів адекватної оцінки себе та інших необхідно давати їм можливість міркувати над тим, що дала кожному участь та робота у проекті, якими є складові успіху, що не вдалося реалізувати (непорозуміння, відсутність необхідної інформації тощо). Навіть проєкт, який не вдався, має важливе позитивне педагогічне значення. Аналіз об'єктивних та суб'єктивних причин невдачі, негативних наслідків роботи, розуміння помилок підсилюють мотивацію для подальшої діяльності, до прикладу, формують особистісний інтерес до нових знань, якщо негативний результат проєкту зумовлений неправильним тлумаченням інформації або використання неперевірених даних. Таке осмислення та рефлексія дозволяють сформулювати оцінку навколишнього світу і себе в ньому (мікро- і макросоціумі) [22].

Важливим моментом у процесі організації проєктної діяльності учнів є навчання їх умінню проєктувати. З цією метою проводять ряд практичних занять з технології проєктування.

Основним завданням школи та сім'ї є створення умов, які викликають в учнів пізнавальні потреби з метою набуття знань, оволодіння способами та методами їх використання. При цьому варто особливу увагу звернути на той факт, що розвиток мислення школярів може реалізовуватися не лише шляхом

оволодіння спеціальними навичками та знаннями, але і методом розвитку здібностей для організації самостійної розумової діяльності.

Школа і батьки мають мати своєю ціллю - допомогу молодшим школярам в процесі самореалізації та формування себе, як носіїв власного унікального досвіду. Саме тому використання методу проєктної діяльності в освітньому процесі передбачає аналіз реалізації можливостей для успішного влиття учнів молодшої школи в загальношкільну систему.

Система проєктної роботи охоплює урочну і позаурочну роботу.

Зазвичай педагогами використовуються два підходи:

- зв'язок проєктів із навчальними темами;
- використання проєктів у позаурочній діяльності [28].

Для формування проєктних умінь користуються двома видами визначених занять.

Перший вид – проєктний урок, що є безпосередньо роботою над проєктом. Це спеціально виділені класні години.

Кількість годин та форма проведення уроків такого виду залежать від роду проєкту. Під час виконання передбачається високий рівень самостійності учнів. Предметні знання при цьому поглиблюються та закріплюються.

Другий вид – урок, на якому використовуються проєкти, виконані учнями або групою учнів у позаурочний час, або міжпредметні проєкти.

На таких уроках учні презентують свій проєкт. Презентація є важливою навичкою, яка розвиває мовлення, асоціативне мислення, рефлексію. Учні звикають до того, що коли здана робота виконана, варто розказати про отримані у процесі роботи результати, зроблені висновки, зробити рекламу своєї роботи.

Таким чином, оволодіння проєктуванням відбувається не лише при роботі над цілісним проєктом на уроці, але й під час включення в традиційний урок елементів проєктної діяльності або якоїсь з частин проєкту.

Організація проєктної діяльності в позаурочній роботі реалізовується завдяки діяльності факультативів, різних гуртків, самостійного дослідження.

До очікуваних результатів реалізації програми можна віднести:

– результат першого рівня (аналіз набутих учнем знань, розуміння реальності і повсякдення): набуття учнями знань про основи проєктної діяльності, правила ведення комунікації; формування вмінь працювати в парах та групах; використання різних способів взаємодії учнів та вчителя; оволодіння способами самостійного пошуку інформації та її обробки.

– результат другого рівня (формування позитивного відношення учнів стосовно базових цінностей суспільства та соціальної реальності): наголошення на важливості ціннісного ставлення учнів між собою; формування вміння захищати свою позицію; розвиток навичок вільного, відкритого діалогу в групах та парах в ході роботи над проєктом.

– результат третього рівня (набуття учнями досвіду самостійних соціальних дій): набуття школярами досвіду самоорганізації та організації спільної роботи з іншими; набуття навичок управління процесом спілкування з іншими людьми; набуття досвіду самоідентифікації у суспільному середовищі та оволодіння навичками надання допомоги іншим учням, у процесі роботи над проєктом [31].

Для кожного класу визначена своя специфіка роботи над проєктом, з урахуванням вікових та психологічних особливостей розвитку молодших школярів.

У першому класі робота над проєктом неможлива, оскільки діти не мають навичок читання, письма, аналізу.

Тому у першому півріччі доцільним є підготовчий етап, який містить: творчі роботи учнів, усні розповіді, в яких діти з допомогою вчителя поступово вчаться аналізувати, міркувати, виокремлювати головне.

У другому півріччі діти вже вміють читати, мають початкові навички письма, можуть формулювати запитання і відповідати на них. Отже, існує можливість розширення рамок роботи над проєктом і включити в нього збір інформації відповідно до плану, складеного разом з учителем.

Враховуючи особливості розвитку учнів молодших класів, першокласникам пропонуються теми, які їм важливі та значимі. Наприклад: «Моє ім'я», «Мій день», «Моя сім'я», «Моя улюблена пора року» та інші.

На другому році навчання учні вже володіють здатністю не лише збору інформації з усних джерел, але й навичкою користування додатковими джерелами інформації, деякою мірою самостійно виконувати завдання проєкту, але сам процес здійснюється під керівництвом учителя. На цьому етапі діти можуть самостійно обирати тему (за заздалегідь запропонованим переліком), передавати основні тези дослідженого матеріалу за допомогою малюнків, моделей, макетів, схем, робити висновки про проєкт. Починаючи з другого семестру другого класу, варто приступати до роботи над об'ємними довгостроковими проєктами.

У третьому класі робота над проєктами стає більш усвідомленою. Діти вже можуть працювати з літературою (довідниками, енциклопедіями, збірниками), усну інформацію передавати у письмовому вигляді.

Для учнів третього класу можна влаштовувати конкурс проєктів на вільну тему. Учні самостійно обирають проблему та визначають тему персонального проєкту. Але учень обов'язково обговорює з учителем свій план роботи над проєктом.

У четвертому класі робота над проєктами виходить на новий рівень, стає більш аналітичною. Учні можуть робити детальний аналіз, вибирати головне з загального потоку інформації та самостійно оформляти проєкт [35].

Варто зазначити, що роботу над проєктами в усіх класах об'єднує така риса, як реалізація міжпредметних зв'язків. Працюючи над проєктом, учні не обмежуються вивченням матеріалу з якогось одного зі шкільних предметів, знання з кожної галузі переплітаються і доповнюють одна іншу.

Крім того, проєктна діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. Вони навчаються ефективно взаємодіяти з однокласниками, обговорювати ідеї, аргументувати свої думки, вміти слухати та брати до уваги

чужі точки зору. Це сприяє розвитку вмінь співпрацювати та досягати загальних цілей [39].

Таким чином, проєктна діяльність є не тільки ефективним методом навчання та виховання, але й сприяє розвитку різних компетентностей учнів, що дозволяє їм успішно впоратися з сучасними викликами та проблемами.

Метод навчальних проєктів є одним з можливих засобів розв'язання актуальних проблем:

- учні інколи не розуміють, яким чином перетворювати отриману інформацію в знання, здійснювати послідовний пошук потрібної інформації;
- значний об'єм інформації не є запорукою системності знань;
- відсутність в учнів інтересу та мотивів до особистісного зростання, самостійного здобуття знань;
- провідний тип діяльності учнів – репродуктивний – відтворення знань, відірваних від життя [40].

У початковій школі закладаються основи проєктної діяльності школяра, які у процесі навчання поступово розвиваються і поглиблюються в міру дорослішання та усвідомлення учнем своїх соціальних, громадянських, культурних потреб та обов'язків. Основними для ефективної проєктної діяльності у молодших школярів є проєктні завдання. Проєктне навчання створює специфічні передумови для розвитку ключових навичок учнів і їх самостійності в знаходженні та опрацюванні нового матеріалу, методом стимуляції їх природної допитливості і творчого потенціалу [42].

Проєктна діяльність учнів є спільною навчально-пізнавальною, творчою чи ігровою діяльністю школярів, що має спільну мету, дієві методи та способи діяльності, вона спрямована на досягнення загального результату роботи. Необхідною умовою проєктної діяльності є наявність заздалегідь сформованих уявлень про кінцевий результат діяльності, етапів проєктування, таких як: формування концепції, визначення мети та завдань проєкту, оптимальних ресурсів роботи, розроблення плану та програми реалізації проєкту, та власне реалізація, включаючи осмислення та рефлексію отриманих результатів.

Проектно-дослідницька діяльність – це діяльність з проектування власного дослідження, яке передбачає визначення цілі і завдань, відбір методів, планування перебігу дослідження, передбачення можливих результатів, оцінку якості дослідження. Все вищеперераховане складає організаційну рамку дослідження [51, 44-45].

Відомі теоретики педагогіки М. Скаткін та І. Лернер визначають проектну діяльність як діяльність, що передує дослідницькій, тому що остання є складнішою за свою суттю. Дослідження, згідно з їх гіпотезою, передбачає наявність у школяра навички для самостійного обрання мети дослідження, планування своєї діяльності і оцінки її результатів. Цілі проекту визначаються вчителем. З іншої сторони, деякі дослідники визначають дослідження як складову проектної діяльності учнів, яка інколи містить елементи творчості (художньої, музичної, рукоділля) [37, 23-24].

Проект як форма організації навчальної діяльності є способом досягнення дидактичної мети шляхом детального вивчення проблеми. Він завершується значними практичними результатами, до прикладу, презентацією, святом, колажем, картиною, леп-буком тощо. Для створення проекту можуть застосовуватися різні методи, проте, найефективнішим визнано використання репродуктивного, евристичного та дослідницького методів. Проте часто проект створюється одним методом, наприклад, творчим, де повністю відсутнє наукове дослідження.

Метод проектів є основним способом досягнення дидактичної цілі шляхом детальної розробки вартісної для учнівського інтересу проблеми, розв'язання якої завершується реальним, значимим та відчутним практичним результатом, який оформлюється відповідним чином.

Дослідження у якості форми організації роботи учнів передбачає проведення роботи з метою пошуку різносторонньої інформації, її систематизації, узагальнення; постановку експерименту, аналіз отриманих результатів, подачу отриманих результатів зацікавленим особам та рефлексію

стосовно проведеної роботи. У даному випадку застосовується лише один метод – дослідницький.

Проект, як форма організації роботи школярів відрізняється від дослідження різноманітними прийомами, які можуть застосовуватися та можливих методів навчання. Разом з тим проектна діяльність у якості методу навчання відрізняється від дослідницької ступенем самостійності учня.

Ні проект, ні дослідження не є єдиною формою чи методом, які застосовуються в педагогіці. Різноманітна та ефективна дослідницька діяльність учнів не потребує додаткової назви –проектна. У процесі її реалізації повною мірою використовується один метод – дослідницький, що дозволяє розв'язувати всі завдання розвитку та профільного навчання учнів. Окрім цього, проект та дослідження, як способи продуктивної діяльності, розрізняють за ступенем їх значущості. Американський науковець Джон Дьюї пропонує організувати навчання шляхом цілеспрямованої діяльності учнів з урахуванням їх особистих інтересів та цілей, при цьому підкреслюючи індивідуальну важливість та значимість кожного для досягнення спільної мети проекту. Учні варто ставити перед собою і вирішувати суттєву для нього проблему, яка взята з життя. Дослідження, як метод навчання, передбачає роботу учня, важливу не лише для нього, але й для усього учнівського колективу [44].

До основних цілей проектної діяльності можна віднести:

– освітня: активізація і актуалізація знань, які школярі отримали під час вивчення теми; систематизація знань; ознайомлення з матеріалами, що виходять за рамки шкільної програми.

– розвивальна: розвиток вмінь міркування в контексті теми дослідження, навичок аналізу, порівняння, самостійного формування висновків; вмінь відбору і систематизації матеріалу, його реферування; вміння публічного представлення отриманих результатів дослідження.

– виховна: створення продукту, який цікавий іншим учням.

До умов активізації пошуково-дослідницької роботи учнів відносяться:

- доброзичлива атмосфера в колективі;
- поєднання колективних та індивідуальних форм навчання;
- структурування подачі та вивчення навчального матеріалу за методом наростання складності роботи;
- навчання школярів раціональним прийомам пізнавальної діяльності;
- формування стійких внутрішніх стимулів до навчання [34].

Загальними принципами організації навчання, що є факторами забезпечення розвитку пошуково-дослідницької діяльності учнів, виступають:

- педагогічне керівництво у сфері створення мотивів та стимулів до навчання;
- розвиток інтересу щодо об'єкту, який досліджується;
- впровадження та активне використання учнями необхідних прийомів пізнавально-пошукової діяльності;
- систематична реалізація принципу індивідуалізації у навчальному процесі;
- постійне використання технічних та наочних засобів для навчання;
- впровадження в практичну роботу і систематичне використання доступних комп'ютерних технологій;
- розробка та пропонування творчих завдань, які вимагають для свого вирішення нестандартних кроків і самостійного пошуку необхідної інформації;
- спільне впровадження дидактично та методично-обґрунтованих методів, які сприяють розвитку пізнавальної та творчої сфери [32].

Чинниками, що сприяють формуванню та активізації пошуково-дослідницької діяльності учнів, визначають:

- особистісно-орієнтований підхід до навчального процесу;
- чітке програмування на досягнення оптимального результату;
- визначення навчання як інструменту, покликаного розвивати дослідну та творчу діяльність;
- поєднання різних логічних методів вирішення завдань;

- організація навчального процесу з максимальним насиченням його творчими аспектами;
- створення ситуацій для проведення спільної пошукової роботи;
- деталізація процесу навчання;
- створення сприятливої психологічної атмосфери та оптимальних умов для ефективної творчої діяльності [26].

Створення сприятливого середовища в класі є одним з факторів забезпечення школярам поступового творчого розвитку, успішного навчання і виховання. Позитивний результат створення середовища великою мірою залежить від сприятливої атмосфери у процесі навчальної взаємодії. Адже атмосфера в класі значно впливає на мотивацію учнів, полегшує усвідомлення необхідності розвитку необхідних значущих рис, активує процеси творчості та пізнання.

Використання методу проєктів у початковій школі є ефективним підходом до навчання, який забезпечує інтегрований підхід до вивчення різних предметів і сприяє розвитку творчих та дослідницьких навичок учнів.

Метод проєктів передбачає організацію діяльності учнів, під час якої вони вивчають конкретну тему або проблему, виконують дослідження, збирають інформацію, аналізують її, створюють продукт (презентацію, доповідь, проєкт, модель тощо) та представляють його перед класом або шкільною громадськістю[23].

Один з основних принципів застосування методу проєктів - це активна участь учнів у всьому процесі. Вони мають можливість самостійно обирати тему і дослідження, проводити досліди, аналізувати результати і робити висновки. Це сприяє розвитку самостійності, ініціативності та відповідальності учнів.

Використання методу проєктів також допомагає учням зміцнити комунікативні навички, оскільки вони мають можливість працювати в групах, обговорювати результати та спілкуватися з іншими учасниками проєкту. Крім того, цей метод сприяє розвитку критичного мислення та творчого потенціалу

учнів, оскільки вони повинні застосовувати свої знання та вміння для розв'язання реальних завдань.

Застосування методу проєктів у початковій школі забезпечує цікавий і змістовний підхід до навчання, який розвиває широкий спектр навичок та підготовлює учнів до активної участі в житті суспільства.

Наведемо декілька прикладів проєктної діяльності, які варто використовувати у навчанні молодших школярів:

1. Проєкт «Моя шкільна виставка». Учні обирають тему для своєї виставки (наприклад, тварини, країни, професії тощо), досліджують цю тему, збирають інформацію, створюють презентації або постери і представляють їх на шкільній виставці. Через проєкт учні підвищують свої знання про обрану тему та розвивають дослідницькі навички.

2. Проєкт «Еко-проєкт». Учні вивчають питання екології та створюють проєкт, спрямований на підтримку екологічної свідомості в школі або в місцевому співтоваристві. Наприклад, вони можуть збирати сміття на шкільному подвір'ї, організувати лекції про важливість відповідального ставлення до природи або розробити план висадки дерев.

3. Проєкт «Мій рідний край». Учні вивчають історію, культуру та цікаві місця свого рідного краю. Вони можуть робити дослідження, проводити інтерв'ю з місцевими жителями, створювати мапи або презентації про свій рідний край та представляти їх на шкільному заході.

4. Проєкт «Мої улюблені книги». Учні обирають свої улюблені книги, досліджують про них інформацію, роблять огляди, рекомендації для інших дітей та створюють книжкові виставки в бібліотеці або в класі.

Отже, особливості використання проєктної діяльності у навчанні молодших школярів полягають у забезпеченні активного, практичного та творчого навчання. Проєктна діяльність сприяє розвитку різних вмінь та навичок у дітей, таких як критичне мислення, проблемне мислення, комунікативні навички, співпраця та лідерство.

Перш за все, через проєктну діяльність діти активно залучаються до вивчення та розуміння навчального матеріалу. Вони стають вчасними авторами свого власного навчання та відтворення знань, що сприяє глибокому розумінню теми.

Крім того, проєктна діяльність розвиває у молодших школярів здатність критично мислити та вирішувати проблеми. В ході проєктної діяльності вони змушені аналізувати інформацію, виокремлювати головне від другорядного, робити самостійні висновки та розробляти власні розв'язки проблем. Це важливі навички, які вони зможуть застосовувати не лише в навчанні, але й у реальному житті.

Проєктна діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. Вони навчаються спілкуватися та працювати у команді, обговорювати свої ідеї та думки, а також вміти пояснювати свої дії та виразно висловлювати свої думки. Це важливо для подальшого успішного взаємодії з іншими людьми.

Не менш важливим є розвиток співпраці та лідерства через проєктну діяльність. Учні навчаються ефективно співпрацювати та розподіляти обов'язки в команді, а також бути лідером, який відповідає за координацію та організацію роботи. Ці навички мають велике значення для майбутнього успіху учня як у навчанні, так і в реальному житті.

Отже, використання проєктної діяльності у навчанні молодших школярів дає можливість забезпечити активне та практичне навчання, розвивати критичне мислення, комунікативні навички, співпрацю та лідерство. Ця форма роботи сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу та формуванню у дітей навичок, які будуть корисні у їх подальшій освітній та професійній діяльності.

Висновки до першого розділу

Проєктна діяльність ґрунтується на позиції педагогіки прагматизму, яка передбачає розуміння виховання як постійної реконструкції особистого досвіду школярів, а також відповідність до їх інтересів і потреб. Прихильники цієї

теорії дотримуються позиції «навчання за допомогою діяльності», при цьому діяльність розглядається у якості різновиду творчої роботи, де учні виступають її активними учасниками.

Таким чином, в основі цього методу лежить не інформаційний, а діяльнісний підхід, який спрямований на формування в учнівському середовищі низки розумових якостей (розуміння, рефлексію, конструктивну уяву, цілеспрямованість), які є необхідними для дослідницької діяльності.

У ході проектної роботи учні навчаються: плануванню роботи, та прогнозуванню результатів; використанню різноманітних джерел інформації; аналізу та порівнянню фактів; аргументуванню власних суджень; прийняттю рішення; установленню соціальних контактів, розподіленню обов'язків, взаємодії; створенню реального «кінцевого продукту»; представленню результатів перед аудиторією; оцінці своєї діяльності і діяльності партнерів. Для проектної діяльності також характерною є взаємодія вчителя та учнів з однаковим статусом обох сторін.

Проектна діяльність спрямована на вирішення наступних завдань:

- розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних та творчих здібностей учня;
- інтеграція освітнього середовища, активне залучення батьків до навчального процесу;
- соціалізація учнів та розвиток їх ключових компетентностей, таких як: комунікативна, кооперативна, інформаційна та інші;
- формування в учнів активної життєвої позиції;
- створення у школі дружнього колективу учнів та педагогів, а також атмосфери співпраці.

Метод проектів має своєю головною ціллю всебічне і систематичне дослідження проблеми та розробку конкретного кінцевого продукту; передбачає отримання практичного результату, а не лише пошук інформації. Проект насамперед є результатом колективного зусилля учасників, тому на завершальному етапі передбачає рефлексії про спільну роботу, її аналіз. Метод

проєктів може застосовуватися як впродовж навчального процесу, так і в ході позакласної та позашкільної діяльності школярів.

РОЗДІЛ 2. ДОСВІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ПО ФОРМУВАННЮ ПРЕКТНО-ДОСЛІДНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Педагогічні умови використання проєктної діяльності у початковій школі

Проєктна діяльність у початковій школі є важливою складовою освітнього процесу. Вона сприяє формуванню компетентностей учнів, розвитку творчого мислення, самостійності та відповідальності. Однак, щоб ефективно використовувати проєктну діяльність, необхідно створити сприятливі педагогічні умови.

Перш за все, важливо мати достатньо учбового матеріалу, джерел інформації та доступ до сучасних технологій. Це дозволить учням здійснювати дослідження, знаходити різноманітні джерела інформації, використовувати різні засоби для презентації результатів своєї роботи.

Друга умова - подолання традиційного уявлення про навчання і контроль з боку вчителя. Використовуючи проєктну діяльність важливо створити атмосферу співпраці та взаємодії між учнями, вчителем та іншими особами, які можуть бути залучені до проєкту. Учні повинні відчувати себе активними учасниками процесу навчання, вони самі мають приймати рішення, ставити перед собою завдання та вирішувати їх.

Третя умова - розробка індивідуальних завдань для кожного учня. У проєктній діяльності кожен учень має можливість реалізувати свої інтереси та здібності. Вчитель має підібрати завдання, які відповідають потребам кожного учня, пропонувати диференційований підхід до навчання.

Остання, але не менш важлива умова - постійна підтримка і зв'язок вчителя з учнями. Вчитель має бути наставником та підтримкою для учнів у процесі виконання проєкту. Важливо постійно давати повагу та визнання за зусилля учнів, виявляти інтерес до їхньої роботи та допомагати уникати можливих труднощів [39].

Таким чином, створення педагогічних умов для використання проєктної діяльності в початковій школі є важливим етапом у розвитку учнів. Необхідна підготовка учбового матеріалу, сприятлива атмосфера співпраці, індивідуальні завдання та постійна підтримка вчителя допоможуть досягти максимального результату і розвитку учнів.

Використання проєктної діяльності у початковій школі вимагає певних педагогічних умов для досягнення максимальних результатів. Охарактеризуємо педагогічні умови, що можуть сприяти успішному впровадженню проєктної діяльності (табл. 2.1.)

Табл. 2.1.

Педагогічні умови впровадження проєктної діяльності

№	Педагогічні умови	Пояснення
1.	Просторове та матеріальне забезпечення	Вчителю потрібно створити комфортну і стимулюючу обстановку в класі, де учні зможуть працювати над своїми проєктами. Використання різноманітних навчальних матеріалів, книг, комп'ютерів, розрахункових засобів та апаратури також важливо для успішного виконання проєктів.
2.	Організація роботи в групах	Учні повинні працювати в малих групах, де вони можуть обмінюватися думками, співпрацювати та розв'язувати завдання разом. Вчителю слід надати дітям настанови щодо організації груп та співпраці, а також спостерігати за роботою груп, надавати допомогу і контролювати процес.
3.	Професійні компетенції вчителя	Вчителю потрібно мати достатні знання та навички стосовно проєктної діяльності,

		вміти планувати та організовувати проекти, ставити мету і завдання, визначати критерії оцінювання та сприяти розвитку критичного мислення учнів.
4.	Індивідуалізація навчання	У проектній діяльності велика увага приділяється індивідуальним потребам та можливостям учнів. Вчителю варто стежити за успіхами та труднощами кожного учня, розробляти індивідуальні завдання або проекти для ефективного навчання.
5.	Зворотний зв'язок та оцінювання	Вчителю потрібно надавати регулярний зворотний зв'язок щодо роботи над проектом. Оцінювання може бути зроблено на основі критеріїв, встановлених разом з учнями. Важливо оцінити якість та процес роботи, а не тільки кінцеві результати.
6.	Мотивація та зацікавленість	Велика роль в проектній діяльності належить мотивації учнів та зацікавленості в темі проекту. Вчителю слід створити стимулюючі ситуації, заохотити учнів до самостійного дослідження, пошуків та творчості.

Зазначені педагогічні умови допоможуть створити сприятливу атмосферу для проектної діяльності у початковій школі та забезпечити ефективність та успішність навчального процесу.

Робота учнів над проектами забезпечується кількома соціально-педагогічними умовами, серед яких виділяються наступні:

- проектна діяльність базується на основі суб'єктивного досвіду учнів;
- застосування особистісно-орієнтованого підходу при виборі програми та матеріалу навчального проекту у процесі проектної діяльності;
- стимулювання ініціативи молодших школярів у процесі виконання проекту;
- визначення сфери діяльності, пов'язаної з проблемами реального життя, що розглядаються в проекті;
- передбачення в процесі виконання проектної діяльності виконання різних завдань з розподілом на групи, а отже організація різнорівневої групової роботи;
- продумування та добір різних творчих завдань;
- здатність розвивати навички високої соціальної цінності [14].

Змістово-діяльнісні умови проекту передбачають використання низки дидактичних ситуацій для молодших школярів; серед них виділяють такі:

- планування та організація мотиваційного середовища проектної діяльності;
- відповідність змісту, завдань та мети проекту можливостям та діяльнісним здібностям особливостям учнів;
- передбачення можливостей реалізації творчих ідей проекту;
- відповідність типу проекту пізнавальним віковим особливостям молодших школярів;
- поступовий перехід від завдань проектної діяльності до реалізації конкретних цілей і завдань;
- здійснення індивідуального підходу до реалізації завдань проектної діяльності молодшими школярами;
- реалізація навчальних проектів різної локації, тривалості та змісту тощо [10].

Варто зауважити, що для організації ініціативної діяльності учнів необхідне дотримання певних основних об'єктивних та суб'єктивних умов. Ознайомлення учнів з проектною діяльністю відбувається у процесі освітньої діяльності. Разом з тим, розглянемо одну з умов роботи в освітній сфері, яка базується на досвіді дитини - уміннях, знаннях і навичках, набутих протягом її життя. Враховуючи життєвий досвід дитини для проектних робіт найціннішими будуть якості:

- здатність молодшого школяра діяти в різних видах діяльності;
- уміння висловлювати свої думки, ідеї, бажання, інтереси, проблеми та узгоджувати їх з іншими в процесі спільної діяльності;
- готовність ділитися, доброзичливість у стосунках з іншими;
- саморегуляція поведінки, уміння оцінювати свої вчинки [8, 199-200].

Наділяючи цими та іншими якостями дітей, вчитель несе відповідальність за планування навчання та процес реалізації завдань проектною діяльністю. Але якщо педагогічною метою організації проектною діяльністю є формування в учнів певної культури, то цей процес необхідно здійснювати за такими етапами:

Етап перший (аналітичний). Узгодження традиційних методичних прийомів, дидактичних засобів і прийомів з цілями і завданнями проектною діяльністю є активізація внутрішніх можливостей наближення учнів до реальної соціально-культурної діяльності; переорієнтація на предметну діяльність учнів; розширення уявлень учнів про способи навчальною діяльністю; забезпечення комплексного підходу до формування знань.

Другий етап (змістовно-процесуальний). Включення у систему навчання інтерактивних методів, що використовуються в проективній діяльності: навчальні дослідження, робота з інформацією, уявними моделями, розв'язування задач, мозковий штурм, навчальний експеримент, рольові ігри тощо.

Третій етап (функціонально-перехідний) – зміна функцій у діяльності педагога (поступовий перехід педагога на позицію консультанта і партнера в

діяльності). Визначення та реалізація на практиці змістовних зв'язків освітнього, особистісного та соціокультурного розвитку учнівських процесів шляхом безпосереднього залучення до проєктної діяльності.

Четвертий етап (оцінно-рефлексивний). Оцінка діяльності у процесі реалізації проєкту відбувається за такими критеріями: рівень знання учнями змісту та плану проєктної діяльності; рівень якості послуг в освітньому проєкті; функціонування та створення дослідницького проєкту; сфера функціональної грамотності (здатність переносити знання, отримані в процесі розробки проєкту, в реальну практику). Початковим етапом проєктної діяльності учнів початкових класів є формування у молодших школярів таких умінь та навичок:

- вміння працювати самостійно, в парі, в групі з товаришами;
- здатність комунікувати, встановлювати дружні відносини;
- захоплення творчою діяльністю, яка дає можливість проявити себе і утвердитися;
- зацікавленість дослідженням;
- задоволення потреб, цікавості та отримання користі;
- підготовка необхідної промови, якою можна захопити, публічно продемонструвати себе;
- важлива роль отриманих нових знань і умінь та ін. [4, 22-25].

В основі діяльнісного (основного) етапу дослідницького проєкту лежить проблема, яка може бути близькою та актуальною для учнів. Проблема викликає мотив діяльності, спрямований на вирішення основного завдання (згадайте, що в період утвердження методу проєктів як педагогічного явища він має іншу назву – метод проблем або проблемний метод). З огляду на проблему є учасники, які організовують діяльність. Обов'язковою є структура проєктної діяльності на стадії планування.

Серед умов вирізняють чинники, які сприяють формуванню проєктної дослідницьких умінь школярів:

- проблемне навчання як інструмент розвитку продуктивного досвіду діяльності;
- найкраще поєднання логічних і евристичних методів вирішення завдань;
- творча організація процесу створення нового виробу;
- створення спільного дослідницького майданчика;
- навчальний процес у розповіді;
- створення психологічної атмосфери, що створює оптимальні умови для дій [17].

Розглянемо детальніше деякі із перелічених вище позицій. Створення сприятливого середовища в класі забезпечуватиме дитині подальший творчий розвиток, успішне навчання та виховання. Успіх створення такого середовища багато в чому залежить від сприятливої атмосфери в процесі навчальної взаємодії. Адже атмосфера в класі здійснює значний вплив на мотивацію кожного учня, полегшує усвідомлення розвитку необхідних професійно-значущих рис, активізує процеси творчості та пізнання. Концепція середовища розглядає не лише соціальний та особистий аспект.

Багато в чому успішність навчання молодшого школяра залежить від загальної атмосфери в школі. Учень повинен сприймати свій клас, де справедливість, доброзичливість і вимогливість. При цьому дитина сприймає вимоги педагога, щоб систематично працювати з правилами групи, виконання яких необхідно для її спільного життя.

Насправді, коли дитина приходить до школи і зустрічає нові вимоги, вона сприймає їх як аналогію правилам гри, правилам виконання нової ролі – ролі учня. Усвідомлення учнем правил у сприйманні означає, що він хороший учень. Таку ж причину наводить і його вчитель. Але цього мало: виконання правил – це ставлення учнів до інших учнів, біль класу. І з цієї причини вчитель не повинен обкладатися будь-яким порушенням правил, оскільки це виходить за рамки потреби самого вчителя. А тому правила – це правила певних стосунків між учителем і учнем [31].

Отже, використання проєктної діяльності в початковій школі потребує створення певних педагогічних умов. Це включає наявність достатнього учбового матеріалу, джерел інформації та доступ до сучасних технологій. Важливо також змінити традиційне уявлення про навчання, створивши атмосферу співпраці та взаємодії між учнями, вчителем та іншими особами, які можуть бути залучені до проєкту.

Індивідуальні завдання для кожного учня допоможуть розвинути їхні інтереси та здібності. Вчителю необхідно враховувати потреби кожного учня, пропонуючи диференційовані завдання.

Постійна підтримка та зворотній зв'язок від вчителя є важливими елементами. Вчителеві треба бути наставником та підтримкою для учнів, давати їм повагу та визнання за їхню роботу та допомагати уникати можливих труднощів.

Створення таких педагогічних умов сприятиме ефективному використанню проєктної діяльності в початковій школі. Учні матимуть можливість розвивати свої компетенції, творче мислення та самостійність. Це дозволить зробити навчання цікавим та змістовним для кожного учня.

2.2. Сучасний стан використання проєктної діяльності у шкільній практиці.

Метод проєктів можна вважати інноваційною технологією сучасного світу, оскільки він дозволяє учням ефективно формувати основні компетентності: здатність до пізнання, самоосвіти, організованості, творчого та критичного мислення, співпраці, спілкування, презентації власних досягнень тощо. Метою освітнього проєктування є створення таких умов для вчителя під час навчального процесу, в яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учня. Робота над проєктом – це практика особистісно-орієнтованого навчання у процесі роботи учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів.

Стан досліджуваної проблеми використання проєктів у шкільній практиці варіюється в залежності від країни, регіону і конкретної школи. Однак, у більшості країн проєкти використовуються як додатковий метод навчання, сприяючи розвитку практичних навичок учнів і збільшенню їх зацікавленості у навчанні.

В таких школах вчительський колектив має великий досвід використання проєктної діяльності та доступ до необхідних ресурсів.

Загалом, використання проєктів у шкільній практиці має багато переваг, таких як засвоєння учнями навичок самостійної роботи, критичного мислення, організації та співпраці. Важливо розвивати цей підхід до навчання і надавати достатню підтримку вчителям для ефективного впровадження проєктної діяльності у школах.

Проблеми організації проєктної діяльності в школі можуть бути різними і залежать від конкретних умов і контексту шкільної системи. До найбільш поширених проблем, що можуть виникати у процесі впровадження проєктного навчання можна віднести такі:

1. Недостатній викладацький досвід: багато вчителів не мають достатнього досвіду або підготовки щодо організації проєктної діяльності. Вони можуть відчувати невпевненість у своїх знаннях або недостатньої кількості ідей для реалізації проєктів.

2. Недостатня підтримка шкільного керівництва: успішне впровадження проєктної діяльності потребує підтримки шкільного керівництва. Якщо адміністрація школи не визнає важливості цього методу і не надає необхідних ресурсів та підтримки вчителям, це може стати перешкодою для успішного впровадження проєктного навчання.

3. Обмежені ресурси: проведення проєктів може вимагати додаткових ресурсів, таких як матеріали, зовнішні фахівці, комп'ютери тощо. Школи з обмеженими бюджетами можуть мати труднощі з виділенням необхідних ресурсів для здійснення проєктної діяльності.

4. Відсутність часу: вчителям часто бракує часу для використання методу проєктів через жорсткий навчальний розклад або велику кількість обов'язків. Впровадження методу проєктів може потребувати більше часу для планування, виконання та оцінювання діяльності учнів.

5. Оцінювання результатів: у традиційній системі оцінювання навчання увага більше приділяється правильності відповідей або запам'ятовуванню фактів. У методі проєктів оцінювання може бути складним, оскільки діти можуть займатися дослідженнями і діяти за власною ініціативою. Вчителям можуть знадобитися нові підходи до оцінювання результатів проєктної діяльності [19].

Для вирішення цих проблем необхідна підтримка з боку шкільного керівництва, проведення методичних семінарів та тренінгів для вчителів, доступ до додаткових ресурсів, розробка інноваційних підходів до оцінювання результатів, а також розробка гнучкого розкладу, що дозволить вчителям більше часу приділяти проєктній діяльності.

Розглянемо зміст проєктно-дослідницької діяльності з предмету «Я досліджую світ» у різних навчально-методичних комплексах. Теми проєктів можуть бути такі:

1. Сезонні зміни. Дослідити, як змінюються рослини, тварини і погода в різні пори року. Вивчити, які зміни відбуваються з природою і як це впливає на життя людей.

2. Моє рідне місто або село. Вивчити історію та географію рідного міста або села. Дослідити цікаві місця, пам'ятники, традиції та інші особливості місцевої культури.

3. Різноманіття живих організмів. Дослідити різноманіття рослин і тварин, вивчити їх особливості, особливі адаптації до середовища проживання. Вивчити різні види живих істот і зрозуміти, як вони взаємодіють один з одним.

4. Екологічні проблеми. Розглянути різні проблеми навколишнього середовища, такі як забруднення повітря, води та ґрунту, зникнення видів тощо.

Діти можуть дослідити можливі причини цих проблем і придумати шляхи їх вирішення.

5. Космос. Ознайомити дітей з космосом і дослідити планети, зірки та інші об'єкти космічного простору. Вивчити різні аспекти пов'язані з космосом, зокрема, астрономія, космічні дослідження та можливість існування життя на інших планетах.

6. Енергозбереження. Дослідити, що таке енергія та як її можна ефективно використовувати. Вивчити різні джерела енергії, наприклад сонячну, вітрову та гідроенергію, і допомогти зрозуміти, як ми можемо економити енергію у повсякденному житті.

7. Цікавинки про тварин. Учні можуть розібрати книги або ресурси з ілюстраціями тварин. Кожен учень обирає тварину, про яку хоче дізнатися більше. Вони можуть дослідити про тварину інформацію, таку як місце проживання, тип харчування, тіла та особливості поведінки. Потім учні можуть поділитися своїми відкриттями зі своїми однокласниками та створити виставку або презентацію про тварин.

8. Дослідження води. Учні можуть дослідити різні джерела води, такі як струмки, озера або ставки. Здобувачі освіти можуть збирати проби води з різних джерел та досліджувати їх якість, використовуючи прості тести. Учні можуть досліджувати вплив людської діяльності на водні екосистеми та приймати рішення про збереження водних ресурсів [13].

Ці проєкти допоможуть учням розвинути дослідницькі навички та навички спостереження, що сприятиме пізнавальному розвитку і здатності учнів робити висновки на підставі своїх спостережень.

Спрямованість предмета «Я досліджую світ» на формування дослідницьких умінь проявляється у проведенні спостережень та експериментів, які вимагають у учнів сформулювати гіпотези, планувати свою діяльність, проводити виміри, зіставляти факти, аналізувати літературу, робити висновки [22].

Наприклад, на уроці «Я досліджую світ» школярам було запропоновано провести дослідження на тему «Мої домашні улюбленці». Учнями було висунуто кілька гіпотез, прочитана необхідна література, проведені експерименти та зроблено висновки. У результаті з трьох гіпотез підтвердилася лише одна, якщо за твариною добре доглядати, то вона буде здоровою та проживе довго й стане кращим другом.

Пропонуємо такі етапи роботи над проектом «Мій домашній улюбленець» табл.. 2.1.

Табл. 3.1.

Етапи роботи над проектом «Мій домашній улюбленець»

Назва проєкту	Структура етапу	Партнери в реалізації проєкту
Підготовчий	Діагностування зацікавлень, потреб, схильностей учнів; вибір теми, формулювання мети; складання плану роботи	Вчитель
Інформаційно-діагностувальний	Робота з розвитку навичок пошукової, рефлексивної діяльності учнів; формування вміння ставити завдання.	Вчитель
Аналітичний	Консультування учнів щодо виконання проєкту: формування вміння, аналізувати й систематизувати зібраний матеріал; підготовка учнів до компонування матеріалу.	Вчитель
Узагальнюючий	Сформувати вміння аналізу й самоаналізу участі в проєкті, підготувати презентацію результатів проєкту.	Вчитель
Завершальний	Організувати обговорення процесу й результату роботи над проєктом; оцінити особистий внесок кожного у спільну роботу.	Вчитель

З метою перевірки стану використання проєктних технологій в освітній діяльності нами було проведено анкетування учителів закладу загальної середньої освіти Недогарківська гімназія.

Під час проведення опитування було виявлено, що всі учасники ознайомлені з проєктною технологією та певною мірою використовували її у власній професійній діяльності (Додаток А).

На запитання анкети «Чи знайомі ви з поняттям проєктне навчання?» учителі здебільшого відповіли, що знайомі з таким видом навчання. Результати одержаних відповідей наведено на рис. 2.1.

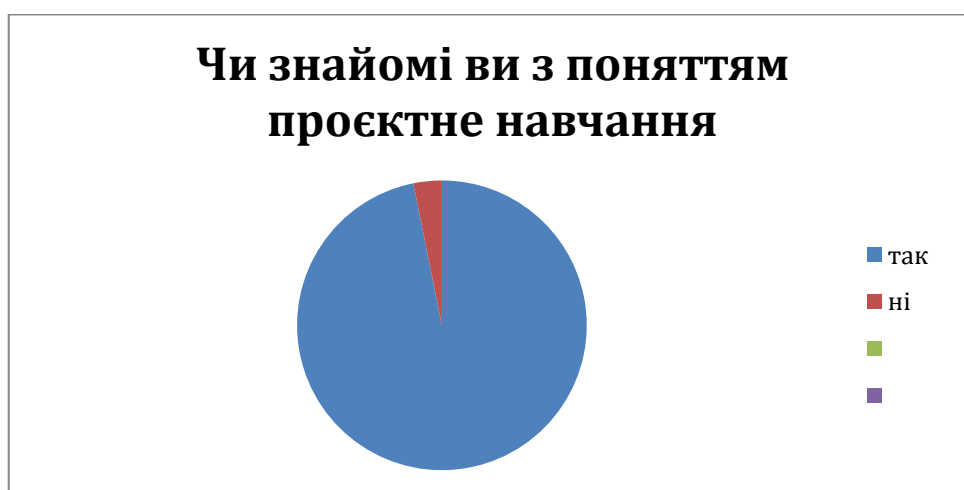

Рис. 2.1. Ознайомлення вчителів з проєктним навчанням

Відповіді на запитання № 3 показали нам, що більшість педагогів хоча б один раз успішно використовували метод проєктів, проте була відповідь «намагався використовувати, але не дуже успішно».

Рис. 2.2 Досвід використання проєктної технології навчання

З метою визначення шляхів удосконалення проєктної технології було виявлено, що 75% респондентів вивчають практичні результати досвіду інших педагогів та намагаються втілювати отримані знання на практиці, що дає їм змогу використовувати саме ті форми і методи проєктної взаємодії, що уже були успішно втілені в життя та перевірені в процесі навчальної діяльності; 25% педагогів надають перевагу втіленню власних ідей на практиці, спираючись на свій досвід та спостереження за учнями. Дані ми відобразили у діаграмі 2.3.

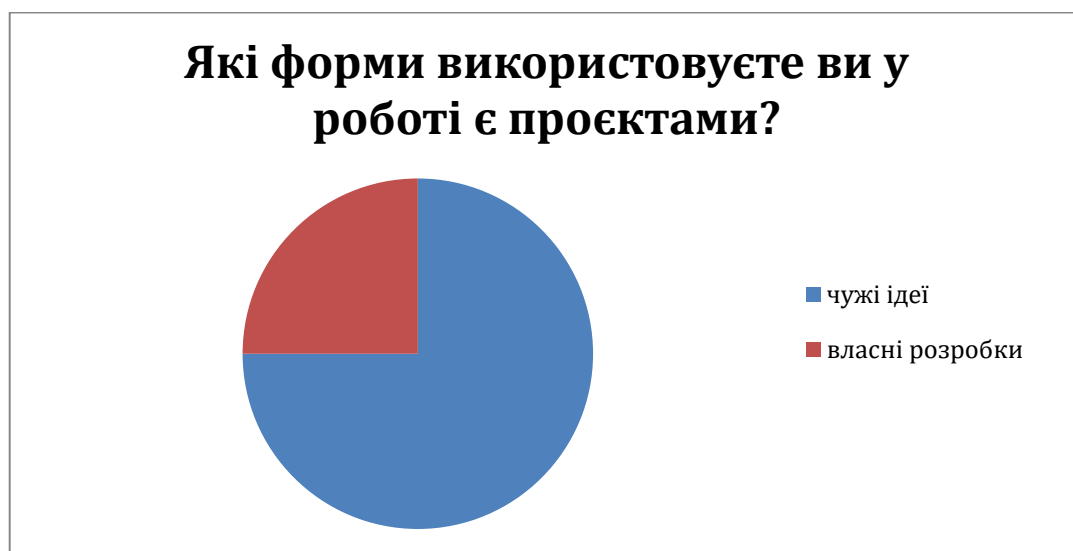

Рис. 2.3 Форми роботи з проєктами

З метою більш детального дослідження проблеми використання проєктної діяльності в навчальному процесі проведено анонімне анкетування з учителями, здобувачами освіти та їх батьками. В опитуванні було задіяно 4 учителі молодшої ланки (Додаток А); опитано 11 батьків на тему їх обізнаності, щодо застосування проєктних технологій (Додаток Б) і 18 учнів 3 класу (Додаток В).

Усі респонденти вважають доцільним використання проєктного методу на уроках з дисципліни «Я досліджую світ» та переконані, що проєктна діяльність допомагає дітям краще засвоїти матеріал під час проходження курсу.

70% опитаних учителів вважають, що основною перевагою проєктного навчання є можливість отримання реального, наочного результату своєї діяльності, що є надзвичайно важливим і зокрема для молодших школярів. По-перше, в умовах НУШ учитель не має права оцінювати навчальну діяльність дитини, по-друге, дуже часто діти молодшого шкільного віку втрачають інтерес до монотонних навчальних процесів і їх увага розфокусовується.

Застосування проєктної діяльності в освітньому процесі молодших школярів дозволяє наблизити такий вид діяльності до життя та соціальних потреб учнів, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а процес набуття знань простим і доступним.

Основою цього методу є розвиток пізнавальних інтересів учнів, їх здатності самостійно здобувати знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, виявляти компетентність у проблемах, пов'язаних з тематикою проєкту, розвивати критичне мислення. Цей метод завжди фокусується на незалежних видах діяльності, таких як окремі особи, пари чи групи, які учні виконують протягом певного періоду часу. Результати завершеного проєкту мають бути видимими.

Проєктні технології дають можливість школі формувати творчу особистість, а дітям осмислено застосовувати свої знання; реалізують соціальні потреби та формують мотивацію до навчання.

Для молодших школярів домінуючими залишаються *ігрові, (рольові) проєкти*, безпосередньою метою яких є участь у груповій діяльності: різні ігри, постановки лялькового театру або виконання різного роду ролей, розваги тощо.

Ігрові проєкти припускають, що учасники беруть на себе певні ролі, обумовлені змістом проєкту. Ведучий вид діяльності учнів в таких проєктах - рольова гра. Це можуть бути імітації соціальних і ділових відносин в ситуаціях, придуманих учасниками, літературні персонажі в певних історичних і соціальних умовах, видатні герої тощо. Обов'язково намічаються проблеми і цілі проєкту. Результати не завжди можливо передбачити на початку роботи,

вони можуть визначитися лише в кінці проекту, але необхідна рефлексія учасників у співвідношенні отриманих результатів з поставленою метою.

Оскільки пізнання навколишнього світу дуже важливе, з метою активізації уваги учнів та підвищення рівня обізнаності, формування життєвих компетентностей варто використовувати проєктні технології на уроках з предмету «Я досліджую світ».

На уроках-проєктах «Я досліджую світ» учні виконують активну роль у процесі навчання. Вони мають можливість самостійно досліджувати та вчитися через практичну діяльність. Основні ролі учнів на таких уроках включають наступні аспекти:

1. Дослідник. Учні виступають у ролі дослідників, які вивчають та досліджують певну тему або проблему. Вони збирають інформацію, проводять експерименти та аналізують результати для формування своїх висновків.

2. Командний гравець. Учні працюють у командах або групах для співпраці та вирішення практичних завдань. Вони розвивають навички комунікації, співпраці та колективної роботи.

3. Презентатор. Кожна група учнів має можливість представити результати своєї роботи перед класом. Учень виступає у ролі презентатора, розповідає про свої відкриття та висновки, демонструє власні проєкти та викладає результати свого дослідження.

Зацікавленість учнів на уроках-проєктах «Я досліджую світ» може бути дуже високою завдяки таким факторам:

1. Створення практичних завдань. Учні мають можливість виконувати реальні проєкти, що стимулює їхній інтерес і мотивацію до навчання.

2. Відкриття творчих можливостей. Уроки-проєкти дозволяють учням розвивати свої творчі здібності та досліджувати світ навколо себе самостійно.

3. Розширення кола спілкування. Робота в групах на уроках-проєктах допомагає учням спілкуватися, обговорювати ідеї та думки, вирішувати проблеми разом.

4. Застосування знань у практичних ситуаціях. Учні бачать, як використовуються їхні знання у реальному житті, що робить їх навчання більш значущим та цікавим [16].

Отже, роль учнів на уроках-проєктах полягає в тому, щоб стати активними дослідниками та співробітниками, а зацікавленість залежить від можливості самостійно досліджувати та застосовувати свої знання у реальних ситуаціях.

2.3. Аналіз результатів дослідження.

Як відомо, метод проєктів у педагогіці розглядається з різних позицій: і як окремий метод навчання, і як педагогічна технологія, і як форма організації навчальної діяльності. Для початкової школи більш прийнятним є застосування методу проєктів як особливої форми організації навчання, де діяльність учителя й учнів будується відповідно до етапів навчального проєкту.

Під час визначення стратегії майбутнього навчального проєкту вчитель обирає вид заняття – урок-проєкт, екскурсія, вистава, фестиваль, відеопроект, виставка та ін. Зауважимо, що з-поміж наведених прикладів найскладнішим для підготовки та проведення є урок-проєкт. Водночас, як засвідчують спостереження, вчителі частіше вдаються саме до нього (напевно, тут спрацьовує статус уроку в нашій освіті як основної форми організації навчання).

Експериментальне дослідження проводилося на базі Недогарківської гімназії с. Недогарки Кременчуцького району Полтавської області. У дослідженні взяло участь 18 учнів 3 класу. Учнів класу рандомним способом було розподілено на контрольну (8 дітей) та експериментальну групу (10 дітей). Під час уроків учням експериментально групи пропонувалось виконувати проєктні завдання.

На початковому етапі експериментального дослідження з метою виявлення у молодших школярів початкового рівня проєктно-дослідницьких

умінь було проведено опитування, що визначає теоретичні знання учнів з теми «Проектна діяльність».

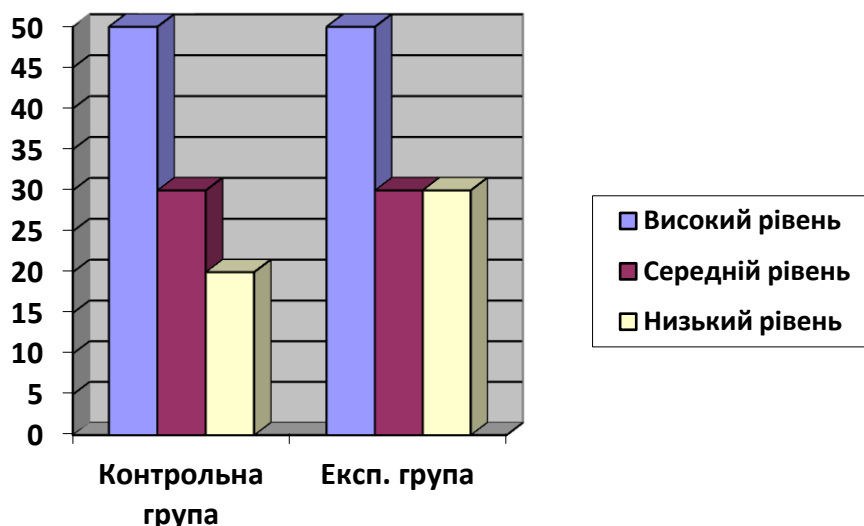
Високий рівень – від 5 до 7 правильних відповідей. Учні характеризуються постійним інтересом до проведення дослідницьких робіт. У таких учнів є хороші знання щодо алгоритму проведення дослідження, сформовані вміння дослідницької діяльності. Спостерігається високий ступінь самостійності на всіх етапах розв'язання дослідницьких завдань. Учні проявляють творчий підхід у виборі теми і методів дослідження, а також у представленні своєї роботи.

Середній рівень – від 4 до 5 правильних відповідей. Молодші школярі характеризуються стійкими зовнішніми і внутрішніми мотивами до проведення дослідницької роботи. В учнів є певні знання про дослідницьку діяльність, вони володіють вміннями здійснення такої діяльності.

Низький рівень – від 0 до 4 правильних відповідей. Учні з низьким рівнем сформованості дослідницьких умінь характеризуються низьким інтересом до ведення дослідницької роботи. Молодші школярі не володіють знаннями про проведення дослідження. Можлива тільки реалізація навчально-дослідних дій за аналогією.

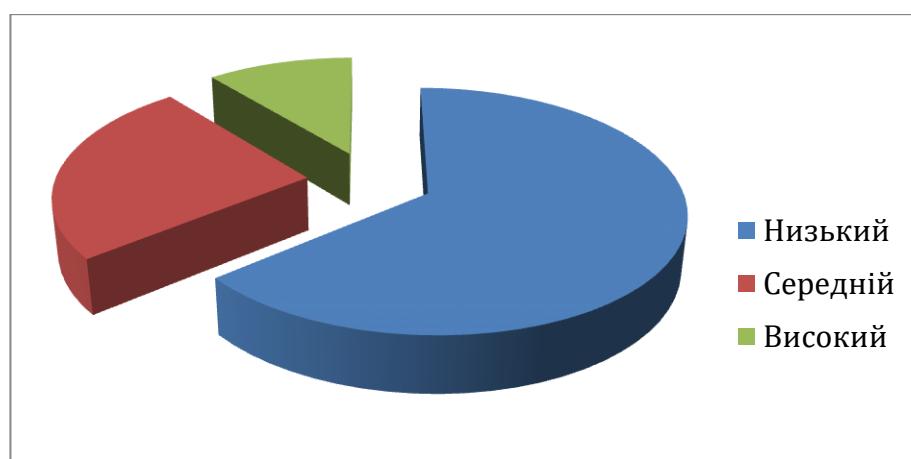
У результаті дослідження отримано такі результати: у контрольній групі 50% (4 учнів) мають високий рівень теоретичної компетентності, 30% (2 учнів) мають середній рівень та 20% (2 учнів) мають низький рівень теоретичної компетентності. У експериментальній групі аналогічний результат: 50% (5 учнів) мають високий рівень, 30% (3 учнів) мають середній рівень та 20% (2 учнів) мають низький рівень. Результати подані на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Рівень знань учнів з теми «Проектна діяльність» на констатуючому етапі дослідження

Результати проведеного педагогічного спостереження за виявленню сформованості дослідницьких умінь у молодших школярів представлені на рисунку 2.1. Таким чином, можна сформулювати висновок про те, що у більшості молодших школярів, дослідницькі уміння знаходяться на початковому рівні сформованості.

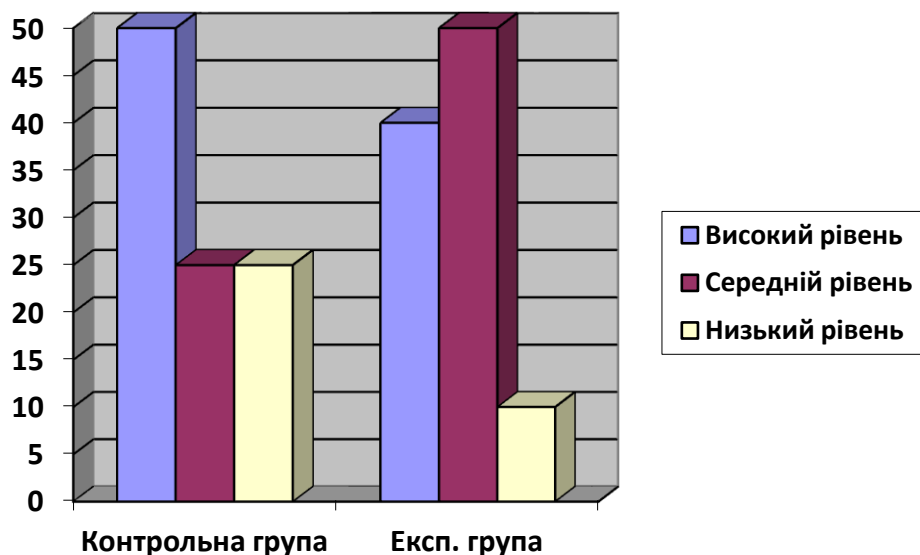

Рис.2.1 Результати проведеного педагогічного спостереження за виявленню сформованості дослідницьких умінь у молодших школярів

Для визначення рівня сформованості загальнонавчальних умінь молодших школярів була проведена діагностика – модифікована анкета М. А. Ступницької. Вчителю було запропоновано анкету (Додаток В). Анкета містила

перелік характеристик навчальної діяльності учнів, з яких йому необхідно було підібрати характеристику для кожного учня. Кожна позиція, яку обирав учитель, оцінювалась відповідним балом. Дані дослідження рівня сформованості умінь підсумовувались та розподілялись між трьома групами учнів: слабка, середня, сильна. Анкета «Організаційні вміння та навички» дозволила діагностувати організаційний критерій сформованості дослідницьких умінь в учнів. Інструкція для педагога та запитання анкети запропоновано в Додатку Б.

У результаті дослідження на констатуючому етапі дослідження ми отримали такі результати: у контрольній групі 50% (4 учнів) мають високий рівень теоретичної компетентності, 25% (2 учнів) мають середній рівень та 25% (2 учнів) мають низький рівень теоретичної компетентності. У експериментальній групі: 40% (4 учнів) дітей мають високий рівень, 50% (5 учнів) мають середній рівень та 10% (1 учень) має низький рівень. Результати подані на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Рівень практичної компетентності учнів теоретичні знання учнів на тему «Проектна діяльність» на констатуючому етапі дослідження

У ході дослідно-експериментальної роботи з формування проектно-дослідних умінь молодших школярів було проведено ряд занять, спрямованих

на розвиток креативності, критичного мислення, комунікаційних та організаційних навичок.

Наприклад, на уроці «Я досліджую світ» учням експериментальної групи було запропоновано проєкт «Мій домашній улюбленець».

Освітній проєкт «Мій домашній улюбленець»

Мета проєкту: поглибити знання дітей про домашніх тварин; виховувати відповідальність за виховання тварин, за умови їхнього існування; формувати природознавчу компетентність; розвивати уміння спостерігати за тваринами, описувати їх зовнішній вигляд, звички; сприяти розвитку активного пізнавального ставлення до природного оточення.

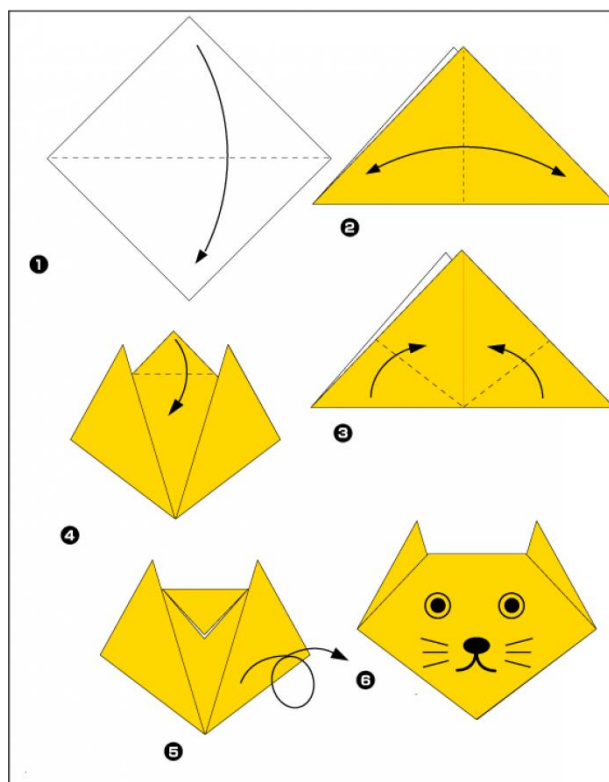
Завдання проєкту: дослідження зовнішнього вигляду, звичок, стилю поведінки домашніх улюбленців; створення їх образу в різних видах художньої творчості; сформувати в учнів впевненість, що спілкування із домашніми улюбленцями робить людину добрішою, відповідальнішою, стриманішою.

План виконання проєкту

1. Обговорення в класі ідеї проєкту. Вчитель пропонує учням 3 класу тему для проєкту «Домашні улюбленці».
2. Складання плану роботи над проєктом.

– Бесіда про наявність домашніх тварин та умови їх проживання в сім'ях дітей на уроці «Я досліджую світ». Перегляд презентації «Домашні улюбленці».

– Створення образу домашньої тваринки в техніці оригамі «Мій улюбленець» на уроці. Наведемо кроки створення образу домашньої тваринки в техніці оригамі:

1. Оберіть тваринку, яку ви хочете створити в техніці оригамі. Наприклад, можете спробувати зробити паперового котика, собачку або жабу.

2. Знайдіть папір для оригамі. Він має бути квадратної форми і може бути кольоровим або білим.

3. Зробіть квадратний аркуш паперу, який вам потрібен, якщо він ще не має такої форми. Для цього зліпіть один кут діагоналі аркуша паперу до протилежного кута, утворивши трикутник. Затисніть трикутник, щоб він добре прогнувся, і виділіть надлишок паперу поза трикутником.

4. Покладіть аркуш з папером перед собою висічним краєм вгору.

5. Почніть складати аркуш паперу згортаючими його навпіл. Розгорніть складку і повторіть цю дію для другої сторони паперу.

6. Поверніть аркуш паперу і складіть його наполовину по діагоналі.

7. Відкрийте аркуш згортаючи одну зі сторінки, щоб утворити трикутник.

9. Продовжуйте використовувати техніку згортання та складайте дальші деталі тваринки. Звертайте увагу на розмір і пропорції, аби вони були правильними.

10. Після завершення образу домашньої тваринки розгладьте складки та скористайтеся вашою уявою, щоб зробити власні додаткові деталі, наприклад, очі або вуса, якщо вони не були виконані під час складання.

– Творча робота дітей: підготовка вірша, загадки, жарту чи розповіді про свою улюблену домашню тваринку.

Учні підготували такі вірші:

1. Войтенко Антон:

Котик на підвіконні

На підвіконні соняшники цвітуть,

А мій котик віконце охороняє.

Він співає, дивиться, грається,

Він найкращий друг мого життя.

2.Нерубай Анастасія:

Мій песик Дружок

У мене є улюбленець, песик мій.

Він завжди зі мною, радість приносить.

Разом граємо, гуляємо по парку,

Всім показуємо, як ми з Дружком щасливі.

3. Різніченко Анна:

Моя папуга Фантик

Фантику у нашому домі новий гість,

Це папуга з яскравими пір'ям на грудях.

Він навчився промовляти пару слів,

Фантик - справжня зірка нашого будинку.

Одним із завдань проєкту було скласти твір про домашнього улюбленця. Найкращим твором за оцінками учнів став Помуран Анни.

«Мій домашній улюбленець

У мене удома є мій найкращий друг – мій домашній улюбленець. Він – маленький котик на ім'я Мурчик. Мурчик - найсимпатічніший котик на світі!

Мурчик має пухнасту, чорну шерсть з великими зеленими очима. Він дуже грайливий і завжди принесе мені свою гумку або м'яч, щоб ми разом гралися. Його улюбленою грою є хованки. Ми часто граємо її вдома. Я ховаюся за столом або під ліжком, а Мурчик приходиться і шукає мене. Це так весело!

Мурчик дуже любить годуватися. Він смакує рибу і молочко. Я завжди стежу, щоб його мисочка була повна. Іноді, коли він їсть, я сиджу поруч з ним і розмовляю з ним. Хоча він не розуміє слова, але мені здається, що він розуміє мої почуття.

Мурчик теж дуже ласкавий. Він завжди приходиться до мене, коли я сумний або нещасливий. Він підіймається на мої ноги і починає муркотіти. Його муркотіння заспокоює мене і забирає усі негаразди.

Мій домашній улюбленець – моя справжнє скарбничка щастя. Він розуміє мене краще за всіх і завжди тримається поруч.

Я дуже дякую Богу за те, що він дав мені такого чудового друга. Мурчик – найкращий кіт в світі і я навіки буду його дбати та любити.»[твір учня 3 класу]

Після закінчення проєкту ми опитали учнів і отримали такі результати:

Питання №1. Що таке проєкт? Думки розділились і 80% учнів відповіли, що це пошук цікавої інформації, а 20%, що це спостереження за явищами природи.

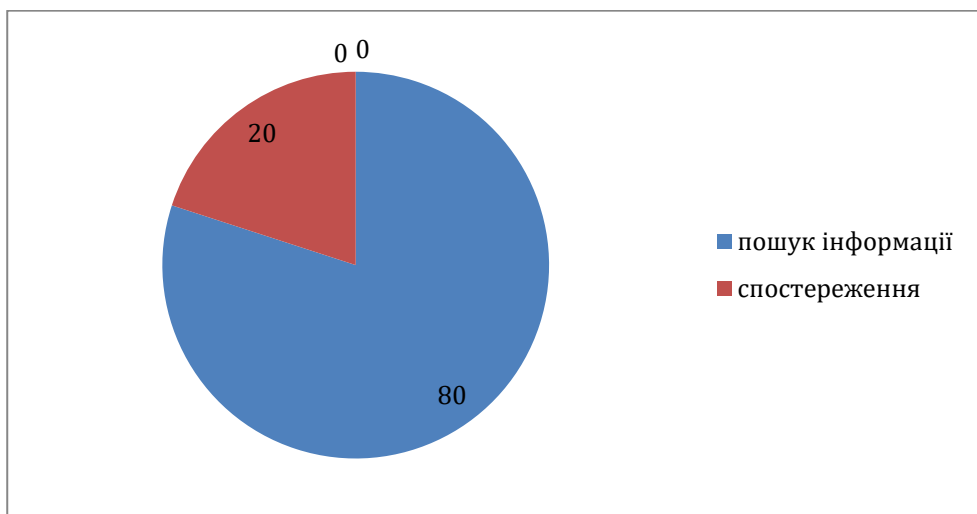

Рис. 2.6. Відповіді на запитання.

Питання № 2. Чи цікаво Вам працювати з проєктом?

Тут діти відповіли всі одноголосно дали позитивну відповідь. Робота над проектом може бути веселою та захоплюючою, особливо якщо ви обираєте тему, яка вам цікава. Вона дає вам можливість вивчати нову інформацію, розвивати навички дослідження та співпраці з іншими людьми.

Питання №3. Який етап роботи з проектом для вас найбільш цікавий? 30% учнів відповіли варіант «а», 45 % варіант «б», а 25% варіант «с».

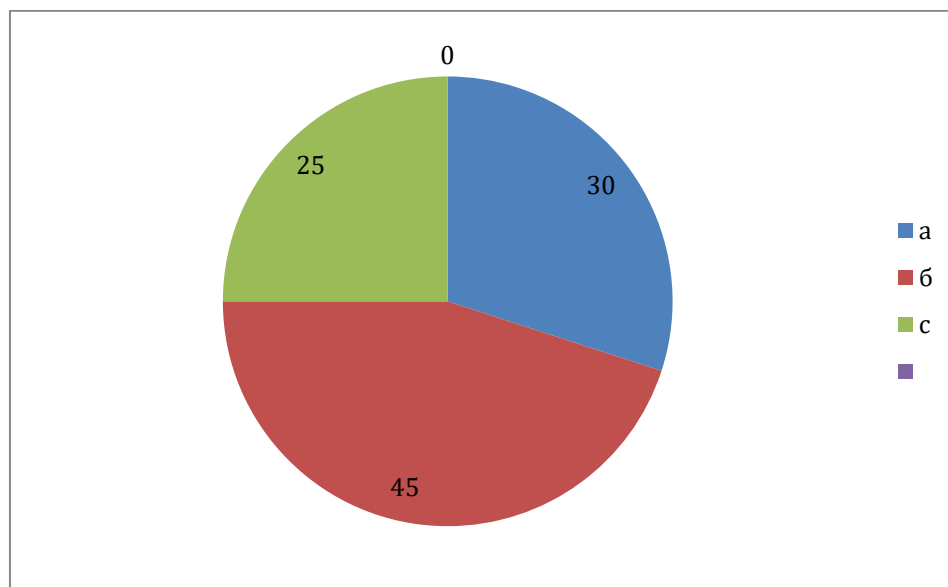

Рис. 2.7. Відповіді на запитання №3

Питання №4. Чи бажаєте Ви частіше працювати з проектами?

На це запитання учні знову дали одноголосну позитивну відповідь.

Питання №5. Чи знаєте ви як доглядати за домашніми улюбленцями? На це питання усі діти відповіли «так». Таким чином, можемо зробити висновок, що навіть невеличкий проєкт може змінити погляди учнів, зацікавити їх, спонукати до навчальної діяльності.

Під час проведення експериментального дослідження учні експериментальної групи виконували різні проєктні завдання, зокрема:

1. «Тваринний меморіал»: згадайте різних домашніх тварин та їх назви, а учні повинні вгадати, яка тварина прихована під кожною назвою. Наприклад, ключове слово може бути «гав-гав» для собаки або «мяу-мяу» для kota. Учням потрібно буде сконцентруватися та згадати, яку тварину це слово описує.

2. «Знайди пару»: складіть картки зі зображеннями різних домашніх тварин. Потім перетасуйте картки та розташуйте їх випадковим чином

зображенням вниз. Учні повинні по черзі обертати дві картки та намагатися знайти пару відповідних зображень домашніх тварин. Мета гри – знайти якомога більше пар за обмежений час.

3. «Це-те»: кожен учень має отримати картку з назвою домашньої тварини на ній, не показуючи її іншим. Учасники гри повинні за допомогою мови тіла або звуків спробувати знайти інших учасників, які мають ту саму тварину, що й вони, не кажучи слова. Ця гра сприяє розвитку сприймання та комунікативних навичок.

4. «Правильне харчування»: підготуйте плакат з різними видами домашніх тварин та їх харчів, наприклад, корм для собаки, корм для kota, рибний корм тощо. Учні повинні впізнати тварину та правильно визначити, який харч вона повинна споживати. Ця гра допоможе учням розібратися в домашніх тваринах та їх потребах.

5. «Хто на картинці?»: покажіть учням картинки зображень домашніх тварин, а вони повинні назвати, яка тварина зображена на кожній картинці та розповісти про її особливості, риси характеру та потреби в догляді. Це гарний спосіб поглиблювати знання про різні види домашніх тварин та вивчати більше про них.

6. «Вказівник на тварину»: один учень має бути «вказівником», а решта учнів – «тваринами». Вказівник повинен описати риси та особливості тварини (наприклад, енергійний, рябий, маленький, шерстяний) без називання самої тварини, а решта учнів повинні вгадати, про яку тварину йдеться. Ця гра допомагає вчити себе та розвивати навички слуху та сприймання.

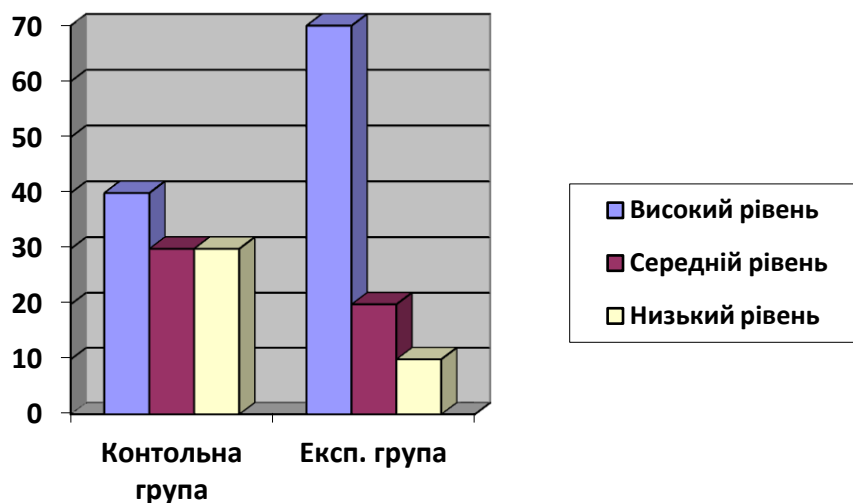
На контрольному етапі експериментального дослідження було проведено контрольний зріз знань учнів. Учні експериментальної групи показали значно кращі результати:

– у контрольній групі 40% (4 учнів) дітей мають високий рівень теоретичних знань, 30% (2 учнів) мають середній рівень та 30% (2 учнів) мають низький рівень;

– у експериментальній групі 70% (7 учнів) мають високий рівень знань, 20% (2 учні) мають середній рівень та 10% (1 учні) мають низький рівень.

Порівняльну характеристику результатів дослідження представлено на рис. 2.8.

Рис. 2.9. Порівняльна характеристика рівня знань учнів на контрольному етапі дослідження

Результати проведеного експериментального дослідження дають підстави стверджувати, що метод проекту є ефективним способом організації навчального процесу, який активно залучає учнів до власного дослідження в процесі вивчення певної теми.

Використання методу проекту на уроці «Я досліджую світ» має кілька переваг:

1. Залучення учнів до активної діяльності. Метод проекту дозволяє учням бути активними учасниками навчального процесу. Вони самостійно досліджують обрану тему, шукають інформацію, аналізують її та роблять висновки. Це сприяє їх залученню до навчання та розвважає їх інтерес до предмету.

2. Розвиток дослідницьких навичок. Метод проекту сприяє розвитку навичок дослідження, наприклад, збирання та аналізу інформації, пошуку відповідей на запитання, формулювання власних думок та висновків. Ці навички корисні учням не лише на уроці, але й у реальному житті.

3. Розвиток комунікативних навичок. Робота над проєктом часто передбачає співпрацю та спілкування між учнями. Вони вчаться обговорювати свої ідеї, обмінюватися думками, працювати у розрахованих командних завданнях. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та навичок спільної роботи.

Один з можливих прикладів такої роботи може бути проєкт на тему «Наша мікрорайонна екосистема».

Учні можуть бути розділені на групи, кожна з яких буде відповідальна за дослідження різних аспектів екосистеми. Наприклад, одна група може досліджувати рослинний світ, інша - тваринний світ, третя - водні ресурси тощо. Кожна група отримує завдання досліджувати та збирати інформацію про певний аспект екосистеми, наприклад, види рослин або тварин, які мешкають у мікрорайоні.

Після завершення досліджень, групи працюють разом для створення презентації або постера, де представляють зібрану інформацію. У процесі цієї спільної роботи учні навчаються спілкуватися між собою, обговорювати ідеї, ділитися знаннями та робочим досвідом.

Крім того, під час презентації проєкту, учні можуть демонструвати результати своєї роботи і вміти пояснити, що вони досліджували, які висновки зробили, а також відповідати на запитання аудиторії.

Такий проєкт сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, таких як публічне виступ, презентація, слухання та розуміння аргументів інших людей. Вони також навчаються працювати в групі, ділитися відповідальністю, слухати інших та знаходити компромісні рішення.

4. Креативний підхід. Метод проєкту дає можливість учням розкрити свою творчість та робити свою власну роботу. Вони можуть складати відеопрезентації, створювати постери, моделі або інші форми виявлення своїх ідей. Це сприяє розвитку творчих навичок та активізації фантазії учнів.

Отже, використання методу проєкту на уроці «Я досліджую світ» є важливим кроком у розвитку учнів. Вони отримують можливість активно досліджувати, аналізувати та поділитися власними знаннями.

Під час підготовки та проведення уроку-проєкту рекомендуємо дотримуватись порад, виокремлених нами в процесі проведення експериментального дослідження:

1. Забезпечте ясні й чіткі інструкції: Дайте учням чіткі, зрозумілі та конкретні інструкції щодо завдань та очікувань. Переконайтеся, що учні розуміють, що саме вони повинні робити та яким чином представити результати своїх досліджень.

2. Дайте можливість учням обирати тему: Запропонуйте учням можливість вибрати тему, яка їм цікава. Це стимулюватиме їх зацікавленість і мотивацію у роботі.

3. Організуйте співпрацю та колективну роботу: Поділіть учнів на команди або партнерів для спільного виконання проєкту. Це надасть їм можливість спільно працювати, обговорювати ідеї та допомагати один одному.

4. Надайте ресурси та підтримку: Забезпечте учням необхідні ресурси, такі як доступ до книг, Інтернету, матеріалів для експериментів або інших джерел інформації. Також надайте їм підтримку та допомогу під час виконання завдань, якщо вони цього потребують.

5. Забезпечте можливість демонстрації результатів: Дайте учням можливість показати свої результати та поділитися ними зі всім класом або школою. Це стимулюватиме їх досягнення та розвиватиме навички публічного виступу.

Висновки до другого розділу

Проектна діяльність в початковій школі є ефективним способом організації навчального процесу, який дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів, залучаючи їх до вирішення реальних життєвих ситуацій. При цьому, успішне використання проектної діяльності вимагає створення певних педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього методу навчання.

Перша педагогічна умова - це наявність практично-орієнтованих завдань, які визначаються на основі реальних і життєвих ситуацій. Це дозволяє учням досліджувати, аналізувати, вирішувати проблеми, враховуючи свої інтереси та потреби. Завдання повинні бути чіткими та доступними для розуміння всіх учасників процесу.

Друга педагогічна умова – створення сприятливої навчальної середовища, яке забезпечує активну участь учнів у проектній діяльності. Важливо створити ситуацію, де діти почуваються вільно, комфортно, співпрацюють між собою та здатні довіряти один одному. Це вимагає від вчителя уміння стимулювати самостійність, творчість і відповідальність учнів.

Третя педагогічна умова – розробка і використання методичної бази проектної діяльності. Вчитель повинен мати достатній багаж знань та методичних прийомів, які допоможуть організувати і провести проектну діяльність. Зокрема, це може включати використання інтерактивних методів навчання, вивчення природних та суспільних наук, роботу з різними джерелами інформації.

Четверта педагогічна умова – це співпраця з батьками. Важливо залучати батьків до проектної діяльності, оскільки вони можуть надати додаткові ресурси, підтримку та допомогу у реалізації проектів. Взаємодія з батьками також сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання і сприяє розвитку самостійності та творчості учнів.

У ході досвідно-експериментальної роботи з формування проєктно-дослідних умінь молодших школярів було проведено ряд занять, спрямованих на розвиток креативності, критичного мислення, комунікаційних та організаційних навичок у дітей.

Експериментальне навчання за розробленими нами проєктними завданнями показало, що рівень сформованості проєктно-дослідних умінь в учнів став вищий. Здобувачі освіти навчилися самостійно виконувати завдання, розробляти та презентувати проєкти, а також вміють самостійно знаходити рішення проблем.

Планування та організація проєкту також випереджує молодших школярів в розвитку організаційних навичок. Вони навчилися ставити конкретні цілі, розподіляти ролі і відповідальність, керувати часом та ресурсами. Ці навички допомагають дітям бути більш організованими та ефективними у різних ситуаціях.

Таким чином, дослідно-експериментальна робота по формуванню проєктно-дослідних умінь молодших школярів має значний позитивний вплив на їх розвиток. Вона розширює їх кругозір, допомагає виробити навички самостійності, критичного мислення та організації роботи.

Методичні підходи до організації уроку «Я досліджую світ» з використанням проєктних методів є дуже ефективними і допомагають учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом.

Застосування проєктних методів на уроках «Я досліджую світ» дає змогу учням розвивати критичне мислення, творчість і комунікативні навички. Учні досліджують питання, ставлять собі завдання і самостійно працюють над ними. Це сприяє активному залученню учнів до навчального процесу і стимулює їхню самостійність.

ВИСНОВКИ

Проектна діяльність є дуже ефективним методом навчання і виховання, оскільки сприяє розвитку різних аспектів особистості школярів.

До основних переваг проектної діяльності можна віднести стимулювання активності учнів. Вони стають активними учасниками навчального процесу, виявляють інтерес до теми проекту, готовність пошуку та аналізу інформації, а також здатність до творчого мислення. Це сприяє поглибленню знань і розумінню навчального матеріалу.

Проведення проектної діяльності розвиває навички самостійності та вміння працювати в команді. Учні навчаються постановці цілей, плануванню та організації роботи, розподілу обов'язків і спільній праці. Вони вчаться висловлювати свої думки, розвивають комунікаційні навички та вміння ефективно співпрацювати з однолітками.

Зміст проектної діяльності в навчанні молодших школярів полягає в тому, що учні не просто засвоюють готові знання, але й активно їх створюють, досліджують, вирішують проблемні ситуації та проектують результати. Вони опановують основні методи дослідницької діяльності, навчаються спілкуванню та співпраці в групі, розвивають навички критичного мислення і творчості.

Завданнями проектної діяльності у навчанні молодших школярів є: розвиток пізнавальних навичок, спілкування та співпраця, розвиток критичного мислення, тощо.

Психологічні особливості використання проектної діяльності у навчанні молодших школярів включають: активне залучення учнів до процесу навчання, розвиток творчого потенціалу та самостійності учнів, формування соціальних навичок і навичок співробітництва.

Об'єднуючи зміст, завдання та психологічні особливості, проектна діяльність стає ефективним методом навчання молодших школярів, сприяє формуванню ключових компетенцій, розвиває творче мислення.

Проаналізована джерельна база дозволила виявити педагогічні умови щодо формування у молодших школярів проєктно-дослідницьких умінь:

Просторове та матеріальне забезпечення (вчителю потрібно створити комфортну і стимулюючу обстановку в класі, де учні зможуть працювати над своїми проєктами. Використання різноманітних навчальних матеріалів, книг, комп'ютерів, розрахункових засобів та апаратури також важливо для успішного виконання проєктів.)

Організація роботи в групах (учні повинні працювати в малих групах, де вони можуть обмінюватися думками, співпрацювати та розв'язувати завдання разом. Вчителю слід надати дітям настанови щодо організації груп та співпраці, а також спостерігати за роботою груп, надавати допомогу і контролювати процес.)

Професійні компетенції вчителя (вчителю потрібно створити комфортну і стимулюючу обстановку в класі, де учні зможуть працювати над своїми проєктами. Використання різноманітних навчальних матеріалів, книг, комп'ютерів, розрахункових засобів та апаратури також важливо для успішного виконання проєктів.)

Індивідуалізація навчання (У проєктній діяльності велика увага приділяється індивідуальним потребам та можливостям учнів. Вчителю варто стежити за успіхами та труднощами кожного учня, розробляти індивідуальні завдання або проєкти для ефективного навчання.)

Зворотний зв'язок та оцінювання (Вчителю потрібно мати достатні знання та навички стосовно проєктної діяльності, вміти планувати та організовувати проєкти, ставити мету і завдання, визначати критерії оцінювання та сприяти розвитку критичного мислення учнів.)

Мотивація та зацікавленість (Велика роль в проєктній діяльності належить мотивації учнів та зацікавленості в темі проєкту. Вчителю слід створити стимулюючі ситуації, заохотити учнів до самостійного дослідження, пошуків та творчості.)

Проектна діяльність сприяє розвитку творчого мислення учнів. Під час виконання проєкту вони залучають свою уяву та фантазію, виробляють навички пошуку нетрадиційних рішень та вирішення проблем. Це сприяє розвитку інноваційного мислення та креативності.

Таким чином, проєктна діяльність є ефективним методом навчання і виховання, оскільки сприяє активізації учнів, розвитку самостійності та комунікативних навичок, а також розвитку творчого мислення. Вона допомагає виховати самостійну, креативну та комунікабельну особистість.

Використання проєктної діяльності у навчанні молодших школярів має свої особливості, які необхідно враховувати при плануванні і реалізації проєктів.

Результати проведеного експериментального дослідження дають підстави стверджувати, що метод проєкту є ефективним способом організації навчального процесу, який активно залучає учнів до власного дослідження в процесі вивчення певної теми.

Використання методу проєкту на уроці «Я досліджую світ» має такі переваги, як залучення учнів до активної діяльності, розвиток дослідницьких навичок, розвиток комунікативних навичок, креативний підхід.

Отже, використання методу проєкту на уроці «Я досліджую світ» є важливим кроком у розвитку учнів. Вони отримують можливість активно досліджувати, аналізувати та поділитися власними знаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І. Чи не заважають учні творчому вчителєві? Творча педагогічна діяльність як чинник психотравматизації вчителя. Гуманітарні науки. 2005. №2. С. 105-110
2. Андрійчук Б.І., Данильченко Н.Г. Проектна діяльність учнів початкової школи. 2013. №2 (42).
3. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: Навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. - Київ: Кондор, 2012. – 272 с с.
4. Балл Г.О. Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти. Освіта і управління. №2. 1997. С. 21-35.
5. Берга-Менкс, Л.Г., Коблова, С.А. (2006). Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Відкрите освітнє е-середовище «Шкільна технологія». URL: <http://school-technology.org.ua> (дата звернення 01.06.2023)
6. Банзарова, О.Л. (2015). Психолого-педагогічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Інноваційні технології та навчальні матеріали в педагогічній практиці. URL: <http://www.mpc-journal.org.ua/pub/3695> (дата звернення 11.06.2023)
7. Бєх І. Д. Виховання особистості: навчально-методичний посібник. Київ: Либідь, 2003. 848 с.
8. Богданюк А. Креативність особистості, здатність до творчого нестандартного мислення – головна умова розвитку сучасного суспільства. Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ-Чернівці, 2-4 листопада 2015 р.). С. 198-201
9. Формування творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання : Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12–14 квітня 2022 року). Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. – 246 с.

10. Боришевський М. Й. Виховання самоконтролю в поведінці учнів початкових класів. Київ, 1980. 144 с.
11. Бугрій О. Творчість у педагогічній діяльності. *Вища школа*. 2009. №4. С. 87-92.
12. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, 2005.
13. Волковська Т. Проектування як метод особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2006. №40. С.9-10.
14. Волобуєва Т.Б. Дослідне поле інноваційної майстерності. Донецьк, 2013. 399 с.
15. Голубенко М.К. Проектна діяльність у школі. Київ, 2007. 128 с.
16. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2001. 45 с.
17. Додусенко Н.О., Нетужилова І.В. Проектна діяльність у початковій школі. Харків, 2010. 223с.
18. Забродська Л.М, Онопрієнко О.В, Цимбалару А.Д., Хоружа Л.Л. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник. Харків, 2007.
19. Зеленська О. Використання інноваційних технологій на уроках у початковій школі. *Початкова школа*. 2013. № 15. С.47-48.
20. Забродська Л.М, Онопрієнко О.В, Цимбалару А.Д., Хоружа Л.Л. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник. Харків, 2007.
21. Заміщак М. І. Психологічні умови становлення моральної самооцінки молодших школярів: дис....канд. психол. наук : 19.00.07 Дрогобич, 2014. 268 с.
22. Землянська Е.Н. Навчальні проекти молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. № 9.

23. Іванова Н.В. Можливості та специфіка застосування проєктного методу в початковій школі. 2004. №2
24. Ключникова, Т.Ю., Верещагіна, О.Б. (2012). Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, що навчаються в українській та англійській мовних школах. Іноземні мови. URL: <http://journals.uran.ua> (дата звернення 01.07.2023)
25. Кириченко, Л.Л. (2014). Психологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку та їх врахування на уроках. Педагогічний процес: теорія і практика. URL: <http://pedprocess.kubg.edu.ua> (дата звернення 01.07.2023)
26. Коляда О.Ф., Онопрієнко О.В. Проєктний день у початковій школі. *Початкова школа*. 2006. №5. С. 28–30.
27. Кондратова Л.Г. Організація проєктної діяльності учнів в позаурочний час. Харків, 2009. С. 124.
28. Конишева Н.М. Проєктна діяльність школярів. *Початкова школа*. 2006. №1.
29. Кравчук Л. Розвиток емоційно-вольового компонента соціальної сфери особистості. *Початкова школа*. 2008. №7. С. 43-44.
30. Краснощок І. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього вчителя як складова педагогічної освіти. *Рідна школа*. 2007. №4. С. 24-27.
31. Мантула Т.І. Проєктні технології: теорія і практика. Кіровоград, 2008. 150 с.
32. Марченко, В.В., Романова, О.О. (2010). Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Електронний науковий фаховий періодичний видання «Освітологічний дискурс».URL: <https://oaji.net/articles/2019/987-1545095614.pdf> (дата звернення 01.07.2023)
33. Москаленко, О.М., Федорова, Л.Л. (2008). Психологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Психологічні науки. URL: <http://psychology.knu.ua> (дата звернення 10.06.2023)
34. Морощка, І.М. (2019). Вивчення психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку в контексті суспільних орієнтацій розвиткових

змін. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://econt.luguniv.edu.ua/journal/2019/24/29.pdf> (дата звернення 01.07.2023)

35. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 392 с
36. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. / Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Київ : Просвіта, 2000. – 368 с.
37. Онопрієнко О. Проекти в початковій школі : тематика та розробка занять. Київ, 2007. 128 с.
38. Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посіб. Київ : Слово, 2011. – 192 с.
39. Пальшкова І.О. Поняття та сутність професійно-педагогічної діяльності. *Педагогіка*. 2004. №9. С. 26-38.
40. Приходченко К. І. Творче освітньо-виховне середовище загальноосвітнього закладу гуманітарного профілю. Донецький національний ун-т. Донецьк, 2007. 640 с
41. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ, 2009. 360 с.
42. Синельников В.М. Самовиховання як діяльність і його психологічні особливості. *Педагогіка і психологія*. № 3 (48). С. 34-41.
43. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості: підр. для студ. вищих пед. закладів. Київ, 2006. 344 с.
44. Сохань Л.В. Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник. Київ. 520 с
45. Сухомлинський В. О. (1976) Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. творим : в 5-ти т. Київ, 1976. Т. 1. С. 2- 206.
46. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. Вибр. тв. в п'яти томах. Київ, 1976. Т. 2. С. 101-110.
47. Ушинський К.Д. (1972) Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Київ. С. 192-471

48. Франчук О.В. (2009) Інноваційні технології на уроках читання: Методична система ЧПКМ. Харків, 2009. 192 с.
49. Чернишов О. Творчий обдарований учитель – учитель майбутнього. Директор школи, ліцею, гімназії. 2009. №6. С. 18-21.
50. Щербань П. Сутність педагогічної культури. Вища освіта України. 2004. № 4. С. 2-3.
51. Юрчик О.В. Впровадження проєктної технології в навчальний процес: навч. посібник. Хмельницький, 2015. 88 с.
52. Яковишина Т. Педагогічна творчість : навч.-метод. посібн. Рівне, 2012. 128 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вчителів

Шановний учасник опитування, просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть в дослідженні проблеми використання проєктної діяльності в навчальному процесі. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді.

Оберіть один варіант відповіді.

1. Стаж Вашої педагогічної діяльності

- a) 0-3 роки;
- b) 4-10 років;
- c) 11-20 років;
- d) понад 20 років.

2. Чи знайомі ви з поняттям «проєктне навчання»?

a) це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.

b) якісний метод дослідження, який дає можливість вивчати людей у їхньому природному середовищі, у повсякденних життєвих ситуаціях.

c) відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення, дослідження.

3. Яке твердження найбільшою мірою відображає Ваш досвід використання проєктної технології у власній педагогічній діяльності?

- a) ніколи не використовував;
- b) намагався використати, але не дуже успішно;
- c) успішно використовував один чи кілька разів;
- d) постійно та успішно використовую.

4. Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційні технології навчання у професійній освіті у більшості випадків?

a) так;

b) ні.

5. Чи вдосконалюєте Ви своє вміння володіння проектною технологією?

a) так;

b) ні. 6.

Яким чином Ви удосконалюєте своє вміння володіння проектною технологією?

a) вивчаю наукову літературу;

b) втіляю більше проєктів на практиці;

c) вивчаю досвід педагогів і використовую отримані знання на практиці;

d) свій варіант.

---

7. Чи вважаєте Ви доцільним використання проектної технології на уроках «Я досліджую світ»?

a) так;

b) ні. 8.

Чи допомагає проектна діяльність краще засвоїти матеріал в процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»?

a) так;

b) ні;

c) частково.

9. У чому Ви бачите перевагу проектного навчання?

a) активізується творча діяльність учнів;

b) робота в групі;

c) є кінцевий результат (журнал, презентація, проєкт);

d) свій варіант.

10. У чому, на Ваш погляд, полягають недоліки (обмеження) проектної технології навчання?

a) реалізація проєкту вимагає багато часу;

b) не всі учасники проєкту зацікавлені у його створенні;

- с) неможливо спланувати кінцевий результат;
- d) свій варіант.

Дякую!

Анкета для учнів

(дослідження проводиться у 3 класі)

Клас ____

Оберіть один варіант відповіді.

1. Що таке проєкт?

- a) звичайний урок;
- b) пошук цікавої інформації, її опрацювання, створення результату;
- c) спостереження за явищами природи.

2. Чи цікаво Вам працювати з проєктом?

- a) так;
- b) ні.

3. Який етап роботи з проєктом для вас найбільш цікавий?

- a) опрацювання інформації;
- b) створення доповіді;
- c) виготовлення виробів, презентацій, малюнків;
- d) презентація результату.

4. Чи бажаєте Ви частіше працювати з проєктами?

- a) так;
- b) ні.

5. Чи знаєте ви як доглядати за домашніми улюбленцями?

- a) так;
- б) не зовсім;
- c) ні.

Додаток В

Анкета передбачена для виявлення рівня сформованості дослідницьких умінь у
молодших школярів

ПІБ _____

Клас _____

Оціни свої дослідницькі вміння за наступними балами: 3 – вмію, 2 – іноді виходить, 1 – часто не виходить, 0-не вмію.

Дослідницькі уміння роботи	Початок роботи	Завершення роботи
1. Формулювання проблеми		
2. Постановка мети дослідження		
3. Постановка завдань дослідження		
4. Вибір методів вирішення завдань дослідження		
5. Планування роботи		
6. Організація роботи групи		
7. Участь у спільній діяльності		
8. Вибір виду кінцевого продукту роботи		
9. Вибір способу презентації роботи		
10. Бачення сильних сторін роботи		
11. Бачення слабких сторін роботи		
12. Особиста включеність в роботу		

Урок-проект з предмету «Я досліджую світ» у 3 класі: тема «Рослини навколо нас».

Мета уроку:

- Розширити знання учнів про рослини, їх значення у природі та для людини.
- Розвивати дослідницькі навички учнів та вміння працювати в групі.
- Сприяти розвитку пізнавальної активності, критичного мислення та творчого підходу до вивчення предмета.

Хід уроку:

1. Вступна частина (5 хв):
  - Привітання учнів.
  - Ігрова розминка: гра "Таємничі рослини". Учні отримують картки з описами рослин та повинні відгадати, про яку рослину йдеться.
2. Оголошення теми та мети уроку (3 хв).
3. Перегляд відеоролика про рослини, їх значення у природі та для людини (7 хв).
4. Робота в групах (15 хв):
  - Учні розподіляються на групи по 4-5 учнів.
  - Кожна група отримує картки з ілюстраціями різних рослин.
  - Завдання груп: визначити назву кожної рослини, описати її особливості та визначити, які користі вона приносить людині.
  - Групи обмінюються результатами своєї роботи і висвітлюють на дошці картки з ілюстраціями.
5. Презентація групових проєктів (10 хв):
  - Кожна група презентує свої висновки про рослини і користь від них.
  - Учні діляться своїми спостереженнями та дослідями про рослини у своєму житті.
6. Заключна частина (5 хв):

- Підбиття підсумків уроку: учні розповідають, що нового дізналися про рослини та їх значення.
- Завершення уроку та подяка учням за активну участь.

Проект «Лісова аптека. Дерева»

ПАСПОРТ ПРОЄКТУ:

ЦІЛІ:

- формування та розвиток умінь пошуку шляхів вирішення проблеми;
- розвиток умінь аналізувати, підібрати інформацію;
- розвиток уміння естетично оформити творчу роботу
- розвиток уваги, мислення, творчих здібностей;
- виховання бережливого ставлення до природи.

ТЕМА: «Лісова аптека. Дерева».

ТИП: короткостроковий, інформаційно-дослідницький, творчий, груповий, частково-пошуковий.

ГОЛОВНА ПРОБЛЕМА: формувати поняття «лікарські рослини»; розвивати спостережливість, допитливість; потребу в спілкуванні з природою. Виготовлення леп-бука «Лісова аптека. Дерева».

ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ: спостереження в природі, бесіди з батьками, робота з додатковою літературою, власна творчість.

ТЕРМІН РЕАЛІЗАЦІЇ: квітень.

УЧАСНИКИ: учні 2 класу.

КЕРІВНИК:

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ:

1) Повідомлення вчителя, 2) знайди інформацію, 3) запиши інформацію, 4) зроби леп-бук, 7) презентуй проєкт.

ПІДСУМОК ПРОЄКТУ: презентація леп-буків про лікарські рослини.

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ:

1. Обговорення в класі ідеї проєкту.
2. Визначення джерел інформації (за допомогою вчителя).
3. Визначити форми демонстрації підсумку проєкту (презентація леп-буків).

4. Скласти план дій:
  - Кожна група шукає інформацію і опрацьовує її.
  - Вивчення віршів, приказок, прислів'їв
  - Оформлення виставки малюнків за темою «Лікарські рослини».
5. Презентація проєкту: леп-бук «Лісова аптека. Дерев».
6. Оцінювання роботи учасників проєкту.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ:

1 урок – Запуск проєкту.

2 урок – Планування, розподіл обов'язків за участю в проєкті; аналіз зібраної інформації.

3 урок – Захист проєкту. Колективний аналіз роботи.

Урок 1

Тема: Запуск проєкту.

Мета: Пояснити учням, як опрацьовувати проєкт. Активізувати словниковий запас, формувати навички усного мовлення. Виховувати почуття поваги до природи.

Обладнання: ілюстрації, тексти, малюнки.

Хід уроку

I. Організаційний момент

– Діти, я рада вітати вас на нашому уроці. Сподіваюся, що ви прийшли на урок із чудовим настроєм. Тож розпочнемо наш урок з побажання, поверніться одне до одного й подаруйте посмішку та привітання..

Клас об'єднаний у 4 групи, відповідно до того, про яке дерево будуть шукати інформацію: дуб, береза, липа і верба. Парти розставлені так, щоб дітям було зручно спілкуватися.

II. Вступне слово вчителя

– Сьогодні ми попрацюємо над леп-буків. Визначте, будь ласка, у кожній групі, хто буде журналістом, художником-дизайнером, літературним

редактором, коректором, верстальником, а роль головного редактора я візьму на себе. Згода?

Діти обговорюють ролі в групах.

III. Повідомлення теми й мети уроку

Отже, сьогодні ми поговоримо про те, як Ви готуватимете свої презентації.

1. Організація діяльності

1. шукайте інформацію у дитячій літературі, енциклопедіях;
2. намалюйте листочки та цілі дерева;
3. поговоріть з батьками, бабусями, дідусями щодо лікувальних властивостей частини рослин і порад, як правильно їх застосовувати.

2. Здійснення діяльності

В кінці першого тижня зробимо оцінку зібраної інформації, виберемо головне, узагальнимо і починемо оформлення творчих робіт.

Завдання для кожної групи

1. Знайти загадку про дерево.
2. Зробити його короткий опис.
3. Знайти вірш, легенду, прислів'я про нього.
4. Знайти цікавинки про дерево, яке вивчає група.
5. Дізнатися, як можна дерево використовувати у лікувальних цілях.
6. Намалювати дерево та оформити творчу роботу у групі.
7. Зробити емблему своєї групи – листочок дерева, про яке шукається інформація.

VI. Підсумок уроку.

Отже, кожна група отримала свої завдання. Починаймо працювати!

VII. Домашнє завдання.

Кожна група готує своє домашнє завдання.

Урок 2

Тема: Планування, розподіл обов'язків.

Завдання:

Що треба зробити для підготовки цього проекту?

1. Зібрати інформацію за поданою темою.
2. Вивчити інформацію з додаткових джерел, приказки, прислів'я.
3. Об'єднати клас в творчі групи.
4. Малюнки за темою: «Лікарські рослини». Переможці нагороджуються на завершальному етапі проекту.
5. Провести конкурси.

За час реалізації проєкту:

1. Оформлюють виставку малюнків.
2. Кожна група опрацьовує свій леп-бук. Підбирає дизайн.
3. Підбивають підсумки конкурсів.

Урок 3

Тема: Захист проекту «Веселі зимові свята»

Мета: формування та розвиток умінь пошуку шляхів вирішення проблеми; розвиток умінь аналізувати, підібрати інформацію; розвиток уміння естетично оформити творчу роботу; розвиток уваги, мислення, творчих здібностей; виховання бережливого ставлення до природи.

Обладнання: ілюстрації, малюнки.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Емоційна розминка «Побажання»

Учні стають у коло, беруться за руки. По колу, звертаючись одне до одного, вони висловлюють побажання на урок, день, обов'язково називаючи ім'я учня, до якого звертаються.

III. Актуалізація опорних знань учнів

Сьогодні кожна група презентує свої леп-буки. Ви були і журналістами, і художниками-дизайнерами, і коректорами. А зараз ви будете ще й дикторами. Подивимося, що у нас вийшло:

Учитель: Послухайте і відгадайте загадку

Чималеньким виростає,
міць з роками набирає.
Може жити сотні літ,
має величезний рід. (Дуб)

Дуб росте у лісі. Це велике довговічне дерево. Досягає до сорока метрів заввишки. Товстий стовбур надійно тримає звивисті кремезні гілки. Коріння міцно закріплює дерево у землі. Йому, зазвичай, не страшні сильні вітри. Цвіте дуб повислими сережками. Згодом появляються жолуді. Зелений круглий плід має коричневу шапку. Восени жолуді опадають разом із листям.

Презентація домашнього завдання творчими групами. Демонструє перша група (інформація про дуб).

Учитель: Послухайте і відгадайте загадку

Хто у нашому гайочку
носить біленьку сорочку?
У тоненькі кіски
вплітає жовті стрічки,
а панчішки в чорну риску
прикривають її взимку.
В неї листячко, мов слізка.
як зовуть її ? (Берізка)

Береза росте у лісі. Серед інших дерев її виділяє біло-чорний стовбур. Цвіте береза одночасно із розпусканням листя. У той час на тонких гілках багато невеликих листочків та довгих сережок. Листки округлені з дрібно посіченими краями. Береза світлолюбна та витривала рослина. Тягнеться вгору, ближче до сонця. Вона висока та струнка. Береза живе багато років. Довгий час є окрасою лісу.

Презентація домашнього завдання творчими групами. Демонструє друга група (інформація про березу).

Учитель:

Здавна липа-медовиця,

лісу нашого цариця,
з зелен-дубом подружилась,
у діброві поселилась.
і щоліта її цвіт
лине пахощами в світ.

Я маленька липка, виросту велика, – не ламай мене.
Я медовим цвітом зацвіту над світом, – бережи мене.
Тінь тобі я кину у гарячу днину, – ти шануй мене.
Від дощу сховаю вранці серед маю, – ти полий мене.
Будемо з тобою ми рости обоє, – ти люби мене.
Виростеш за роки, підеш в світ широкий, – не забудь мене.

Платон Воронько

Презентація домашнього завдання творчими групами. Демонструє третя група (інформація про липу).

Учитель: Послухайте та відгадайте загадку, вірш.
Стоїть дерево над річкою,
Схилилось воно над водичкою.
Дай, річечко, йому напитись,
Тоді не буде воно журитись. (Верба)
Нахилилась над водою,
Наче та дівчина.
В вітоньках лягла журба.
Відгадали? Я – ... (верба).

Вірш

Котики-воркотики
Всілися рядком.
Поїть сонце котики
Теплим молоком.

Не глядить на котики
Лиш вусатий кіт,
Мабуть, знає, що котики –
Це вербовий цвіт.

Презентація домашнього завдання творчими групами. Демонструє четверта група (інформація про вербу).

IV. Підсумок уроку: Ось ми завершили нашу презентацію. Дізналися багато цікавого та корисного. Ми багато попрацювали. Я вважаю, що не дарма. А як вважаєте Ви? Про що Ви дізналися? Що Вам найбільше сподобалося?

Проект «Не зривай первоцвіти. Підсніжники»

ПАСПОРТ ПРОЄКТУ:

ЦІЛІ: - продовжити формування поняття «рослина – живий організм»;

- з'ясувати причини весняних змін у житті рослин;

- розвивати спостережливість, обговорювати результати спостережень за природою навесні, зокрема за первоцвітами на уроках, шукати шляхи їх збереження;

- розвивати увагу, мислення, творчі здібності;

- виховувати бережливе ставлення до рослин у природі.

ТЕМА: «Не зривай первоцвіти. Підсніжники»

ТИП: предметний («Я досліджую світ»), інформаційний, творчий, короткотривалий (1 місяць), парний.

ГОЛОВНА ПРОБЛЕМА: підготовка та презентація колажів про первоцвіти-підсніжники.

ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ: пошук інформації.

ТЕРМІН РЕАЛІЗАЦІЇ: березень.

УЧАСНИКИ: учні 2 класу.

КЕРІВНИК:

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ:

1) Повідомлення вчителя, 2) знайди інформацію, 3) запиши інформацію, 4) обговори в групах, 5) зроби виставку малюнків, 6) проведи конкурси, 7) презентуй проєкт.

ПІДСУМОК ПРОЄКТУ: презентація колажів про первоцвіти-підсніжники.

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ:

7. Обговорення в класі ідеї проєкту.

8. Об'єднання дітей класу в пари та розподіл обов'язків.

9. Визначення джерел інформації (за допомогою вчителя).

10. Визначити форми демонстрації підсумку проєкту (презентація колажів).

11. Скласти план дій:

- Кожна пара готує інформацію і опрацьовує її.
- Кожна пара демонструє свою рубрику (дизайн).
- Вивчити веснянки, закличні пісні, прислів'я.
- Оформлення виставки малюнків за темою «Первоцвіти – вісники весни».
- Зробити дизайн колажу.

12. Презентація проєкту: колаж «Не зривай первоцвіти. Підсніжники».

13. Оцінювання роботи учасників проєкту. (Методика «Акваріум»).

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ:

1 урок – Запуск проєкту.

2 урок – Планування, розподіл обов'язків за участю в проєкті; аналіз зібраної інформації.

3 урок – Захист проєкту. Колективний аналіз роботи.

Урок 1

Тема: Запуск проєкту.

Мета: Пояснити учням, як опрацьовувати проєкт. Активізувати словниковий запас, формувати навички усного мовлення. Виховувати почуття поваги до природи.

Обладнання: ілюстрації, тексти, малюнки.

Хід уроку

III. Організаційний момент

- Діти, рада вітати вас на уроці. Сподіваюся, що ви прийшли на урок із чудовим настроєм. Тож розпочнемо наш урок з побажання і реклами.
- Тож поверніться одне до одного й подаруйте посмішку.

Ну а тепер зробимо рекламу (запис на дошці)

Ми будемо:

активні

творчі

працьовиті

зібрані

уважні

Урок буде:

продуктивний

цікавий

творчий

навчальний

Клас об'єднаний у пари групи. Парти розставлені так, щоб дітям було зручно спілкуватися.

IV. Вступне слово вчителя

- Сьогодні ми попрацюємо над підготовкою колажів до друку. Пригадайте, представники яких професій працюють в редакції?

Учитель за необхідністю коригує відповіді дітей, акцентує увагу на обов'язках фахівця кожного профілю.

- Визначте, будь ласка, у кожній групі, хто буде журналістом, художником-дизайнером, літературним редактором, коректором, верстальником, а роль головного редактора я візьму на себе. Згода?

Діти обговорюють ролі в групах.

V. Повідомлення теми й мети уроку

- Отже, сьогодні ми працюватимемо над колажем.

Давно, коли люди були вигнані із раю, пішов сніг. Єва дуже замерзла. Щоб її утішити, дати надію на кращі часи, кілька сніжинок перетворились на підсніжники. І з того часу ці маленькі тендітні квітки стали для людей символом надії, тепла й краси. А за іншою легендою богиня Флора, роздаючи квітам карнавальні костюми, подарувала нам, підсніжникам, білу сукню. Проте сніг також захотів взяти участь в карнавалі, хоч карнавальний костюм йому не передбачався. Як не просив він багатьох квіток поділитися костюмом, та ніхто не погодився: всі боялися холоду. І тільки підсніжники вкрили його своїм плащем. Разом кружляли ми у колі квітів, і їм так було добре разом, що не розлучаються до цього дня. *Про які квіти йдеться? Коли вони зацвітають?*

Уважно розгляньте макет нашого колажу. Які тут є рубрики?

1. Звідки походить назва підсніжника?
2. Які види первоцвітів ростуть на території України?

3. Чому підсніжники занесені до Червоної Книги України?

4. Як можна вберегти ці квіти від зникнення?

IV. Визначення обсягу роботи

– Як головний редактор журналу я визначу завдання для пар.

Перші дві пари готують матеріал про походження назви підсніжника.

Другі дві групи опрацьовує такий матеріал: Які види первоцвітів ростуть на території України?

У третіх двох парах зібралися малі дослідники Червоної книги. Ви маєте подати до колажу матеріал про те, чому підсніжники занесені до Червоної Книги України?

У четвертих пар наступне завдання: віднайти способи збереження підсніжників.

Отже, усі групи отримали завдання і можуть братися до роботи. На наступному уроці ми розглянемо матеріал кожної пари і складемо загальний колаж.

V. Творча робота (у групах)

Відповідальний – головний дизайнер групи.

1. Кожна пара збирає матеріал, готує малюнки та ілюстрації. Готує малюнки на конкурсу.

2. Презентація робіт.

Оформлення парних колажів.

VI. Підсумок уроку.

– Чи цікаво працювати в редакції?

– Що нового дізналися про квіти-підсніжники?

VII. Домашнє завдання.

Кожна пара готує своє домашнє завдання до колажу; вчить пісні, прислів'я.

Урок 2

Тема: Планування, розподіл обов'язків.

Завдання:

Що треба зробити для підготовки цього проекту?

6. Зібрати інформацію за поданою темою.
7. Вивчити пісні, прислів'я.
8. Об'єднати клас в творчі пари.
9. Малюнки за темою: «Первоцвіти – вісники весни» готують учні разом з батьками. Організувати виставку робіт.
10. Провести конкурси.

Діти розмірковують, що над проектом можна працювати в парах, вирішують, що підсумком роботи буде загальний колаж.

За час реалізації проєкту:

4. Оформлюють виставку малюнків.
5. Кожна пара опрацьовує свій колаж, підбираючи дизайн.
6. Підбивають підсумки конкурсів.

Один раз на тиждень підводять підсумки: що нового дізналися, джерело інформації, визначаються труднощі (метод «Мікрофон»).

Урок 3

Тема: Захист проєкту «Веселі зимові свята»

Мета: продовжити формування поняття «рослина – живий організм»; з'ясувати причини весняних змін у житті рослин; розвивати спостережливість, обговорювати результати спостережень за природою навесні, зокрема за первоцвітами на уроках, шукати шляхи їх збереження; розвивати увагу, мислення, творчі здібності; виховувати бережливе ставлення до рослин у природі.

Обладнання: ілюстрації, малюнки, аплікації.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Емоційна розминка «Побажання»

Учні стають у коло, беруться за руки. По колу, звертаючись одне до одного, вони висловлюють побажання на урок, день, обов'язково називаючи ім'я учня, до якого звертаються.

III. Актуалізація опорних знань учнів

Сьогодні ми з вами доробимо колаж. Макет ми маємо. Які рубрики у ньому ви знаєте: кожна пара працювала над своїм завданням. Ви були і журналістами, і художниками-дизайнерами, і коректорами. А зараз ви будете ще й акторами.

Подивимося, що у нас вийшло:

Учитель: Послухайте поезію

Землею промінь зігрів.

Тане сніг, струмок співа,

І краси чудові діти

Зір наш ваблять дивні квіти

Ось, підсніжники, дивись,

Поміж снігу розбрелись

Вже мороз їм не страшний,

А ні холод вітровий

Їх уже не налякати

Вже спішить весна крилата

1. Мозковий штурм.

- Діти, назвіть, будь ласка, ознаки весни.

3. Робота в парах

Що означає назва первоцвіти?

Презентація домашнього завдання творчими парами. Демонструють перші дві пари «Походження назви підсніжник».

Вчитель: Які квіти-первоцвіти ви знаєте?

Презентація домашнього завдання творчими парами. Демонструють другі дві пари «Які види первоцвітів ростуть на території України?».

Вчитель: А чи знаєте ви, що собою являє Червона книга України?

Презентація домашнього завдання творчими парами. Демонструють треті дві пари «Чому підсніжники занесені до Червоної Книги України?».

Вчитель: А які є способи збереження підсніжників?

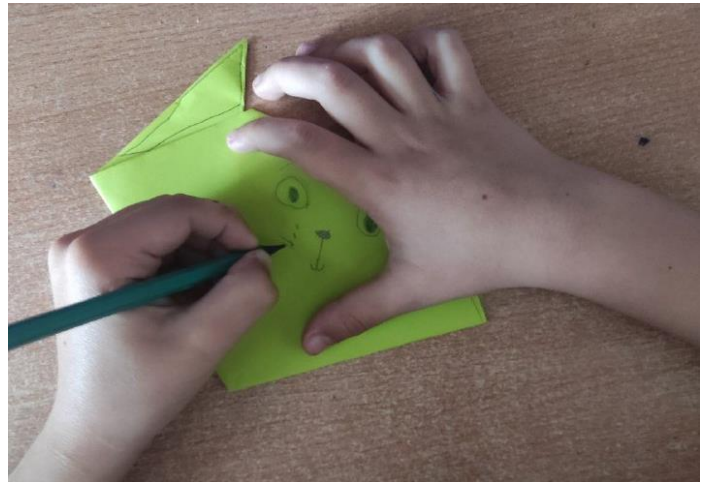
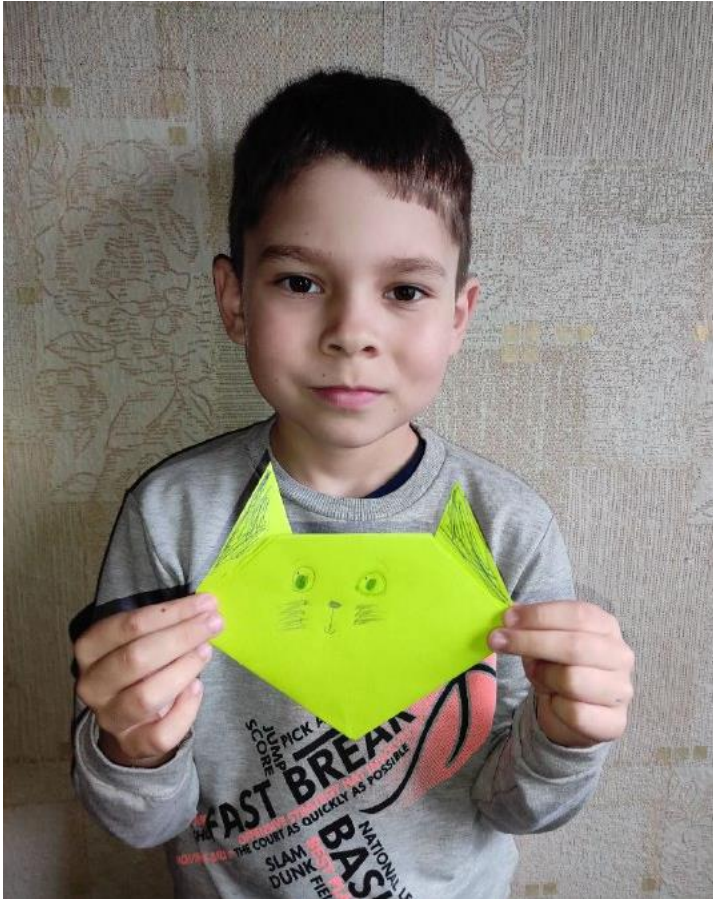
Презентація домашнього завдання творчими парами. Демонструють четверті дві пари «Як зберегти підсніжники?».

Після презентації власних колажів, учні прикріплюють їх до дошки, роблячи загальний колаж.

IV. Підсумок уроку: Ось ми і склали наш чудовий колаж. Він дуже яскравий та пізнавальний. Ми багато попрацювали. Про що ви дізналися? Що вам сподобалося? Намалюйте свій настрій смайликом на папері.

Роботи учнів

Власні творчі проєкти

